

bilimname XXXV, 2018/1, 173-214
Geliş Tarihi: 18.01.2018, Kabul Tarihi: 23.03.2018, Yayın Tarihi: 30.04.2018
doi: <http://dx.doi.org/10.28949/bilimname.380607>

İMAM HATİP MESLEK DERSLERİ ÖĞRETMENLERİNİN MATERYAL GELİŞTİRME DURUMLARI

© Mehmet KORKMAZ^a

Öz

Ülkemizde son yıllarda din eğitimi alanında önemli çalışmalar yapılmaktadır. Yeni okul binalarının yapılması, öğretim programlarının güncellenmesi, sınıfların teknolojik alt yapılarının iyileştirilmesi bunlardan bazılarıdır. Bununla birlikte, bu alanda çeşitli sorunların yaşandığı da herkes tarafından dile getirilen bir husustur. Sıkça tartışma konusu yapılan alanlardan birisi de imam hatiplerdir. Bu tartışmalarda vurgulanan hususlardan birisi de bu kurumların sayısının önemli bir gelişme gösterdiği ancak, niteliğinin bu paralelde ilerlemediği yönündedir. İşte bu çalışmada söz konusu kurumlarda görev yapan meslek dersi öğretmenlerinin öğretim materyallerini geliştirme durumları ele alınmıştır. Kayseri örnekleminde araştırılmaya katılan öğretmenlerin materyal geliştirme konusundaki ilgi ve yönelimleri, yaşadıkları sorunlar, materyal temin ederken ve hazırlarken izledikleri süreçler çeşitli sorularla yoklanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada söz konusu öğretmenlerin imam hatip meslek derslerinde araç ve materyal kullanma konusunda birtakım sorunlar ve eksiklikleri bulunmakla birlikte, dikkate değer bir ilgiye sahip oldukları, söz konusu materyalleri ağırlıklı olarak hazır olanlardan seçtikleri, bununla birlikte, belli oranda da olsa kendilerinin de materyal geliştirme çalışmaları yaptıkları anlaşılmıştır. Bahsi geçen öğretmenlerin internette sıkça temin ettiği materyaller; kavram haritaları, çalışma yaprakları, ppt. sunuları ve kısa filmlerdir. Onlar öğrencilerine de materyal hazırlatma çalışmaları yaptırmaktadırlar. Öğretmenlerin kendi materyallerini hazırlarken en çok dikkat ettikleri hususlar sırasıyla, konuya uygunluk ve öğrenci özelliklerine uygunluktur. Eğitimde çok önemli olan “eğitim hedeflerine uygunluk” seçeneğini ise ancak birkaç öğretmen belirtmiştir. Materyal geliştirme konusunda bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha duyarlı olduğu, aynı şekilde kıdemi düşük öğretmenlerin 20 yıl gibi daha yüksek kıdemi olan öğretmenlere göre daha istekli oldukları, yine imam hatip

^a Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, mkorkmaz@erciyes.edu.tr

ortaokullarında görev yapan öğretmenlerin, imam hatip liselerinde görev yapanlara göre daha ilgili oldukları anlaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Din psikolojisi, imam hatip öğretmenleri, öğretim teknolojisi ve materyal geliştirme.

Giriş

Din öğretimi sürecinin öğretmen, öğrenci, program ve ortamdan oluşan dört temel unsuru/ögesi vardır. Her bir unsurun kendine has rolleri ve işlevleri vardır. Bununla birlikte, hiç şüphesiz bunlar içerisinde en kilit rol öğretmene aittir. Zira din öğretiminde öğretmen, bu süreci planlayan, düzenleyen, yöneten ve değerlendiren kişidir. Öğretmen din öğretimi sürecini düzenlerken, her bireyin farklı olduğu ilkesinden hareket etmeli, bunun için onların en kolay, en etkili şekilde etkileşime girebilecekleri, zengin yaşantı çevrelerini hazırlamalıdır. Diğer taraftan bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle, bireyleri etkileyen öğrenme çevrelerinde de önemli değişiklikler olmuştur. Klasik sınıf, kitap merkezli anlayışlardan, teknolojik ve etkileşimli sınıflara geçilmiştir/geçilmektedir. Burada özellikle öğrencinin birden fazla duyu organıyla öğrenme işinin içine girmesini sağlayacak araç-gereç ve materyalleri kullanımı daha çok önemsenmeye başlamıştır (Aydın, 1996, s. 91). Din öğretiminde nicelik anlamında birtakım gelişmelerin yaşandığı ancak, niteliksel sorunların tartışılmaya devam edildiği günümüzde öğretim materyallerinden yararlanmanın önemli katkıları olabilir. Zira her şeyden önce doğru seçildiğinde ve kullanıldığında öğretim materyalleri, öğrencilerin dikkatini daha çok çekebilir, onları öğrenilecek konulara daha iyi motive edebilir, daha kalıcı öğrenme imkanı sağlayabilir.

a. Problem

Gelişen teknolojik imkanlarla birlikte bugün sayısız öğretim materyali bulmak çok kolaylaşmıştır. Aynı şekilde çeşitli internet sitelerinden çok sayıda din öğretimi materyaline ulaşmak da mümkündür. Bu anlamda İHL meslek dersi öğretmenleri başkaları tarafından hazırlanmış materyallerden yararlanabilecekleri gibi, kendileri de materyal hazırlayabilirler (Korkmaz M. , 2016, s. 532). Tespit edebildiğimiz kadarıyla, bugüne kadar din dersi öğretmenlerinin öğretim materyallerinden yararlanma durumlarına ilişkin bazı araştırmalar varsa da doğrudan İHL meslek dersi öğretmenlerinin materyal kullanma ve geliştirme durumunu konu alan bir araştırmaya rastlanamamıştır. İşte bu araştırmada İHL meslek dersi öğretmenlerinin din öğretimi sürecinde öğretim materyallerini geliştirme durumu ele alınmıştır.

Araştırmanın odaklandığı diğer sorular, onların hangi materyalleri kullandıkları, bunlardan hangilerini nereden/nasıl temin ettikleri, ne kadarını kendilerinin geliştirdikleri, bunları geliştirirken nelere dikkat ettikleri gibi konular teşkil etmektedir.

b. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Kayseri ili şehir merkezindeki İmam hatip liseleri ve imam hatip ortaokullarındaki meslek dersleri öğretmenleri oluşturmaktadır. Öncelikle İmam hatip lisesi öğretmenleri ile çalışılmak istenmişse de ulaşılabilecek hem bu liselerdeki öğretmen sayısının az olması hem de ortaokul ve lise arasında bir karşılaştırma yapabilmek açısından örnekleme İmam Hatip ortaokullardaki öğretmenler de dahil edilmiştir. Söz konusu evrenden tesadüfi olarak seçilen grup, örnekleme oluşturmuştur. Araştırmaya daha fazla katılımcının dahil olması için 155 anket dağıtılmışsa da bunlardan sadece 90 tanesi geri dönmüştür. Sonuçta, anketleri doğru şekilde dolduran, sistematik hata yapmayan 82 öğretmen nihai örnekleme oluşturmuştur.

c. Yöntem

Araştırmada tekil tarama modeli esas alınmıştır. Bu modelde geçmişte var olmuş veya hala var olan bir durum olduğu şekliyle betimlenmeye ve açıklanmaya çalışılır. Araştırmacı olay, olgu, nesne, bireyleri değiştirmeden, oldukları gibi tanımlamaya çalışır. Bu tür araştırmalarda amaçlar genelde “Ne idi, nedir, ne ile ilgilidir, nelerden oluşmaktadır?” gibi soru cümleleriyle ifade edilir (Karasar, 1994, s. 77). Bu araştırmada da bu araştırmada İmam hatip liseleri ve imam hatip ortaokullarındaki meslek dersleri öğretmenlerinin din öğretimi sürecinde öğretim materyallerini geliştirme durumu ele alınmıştır. Bu çerçevede, onların “hangi materyalleri kullandıkları? bunlardan hangilerini nereden/nasıl temin ettikleri, ne kadarını kendilerinin geliştirdikleri, bunları geliştirirken nelere dikkat ettikleri” gibi sorulara cevap aranmıştır.

Araştırmanın kuramsal çerçevesi ortaya konurken genelde eğitim bilimleri, özelde ise din eğitimi bilimleriyle ilgili kitap, tez, makale, tebliğ vb. kaynaklardan faydalanılmıştır. Araştırmaya ilişkin asıl veri kaynağı ise alanda uygulanan ankette elde edilen bulgulardan oluşmuştur. Araştırmada kullanılan anketin geliştirilmesinde, daha önce yapılan araştırmalardan yararlandığı gibi, öğretmen ve öğretim elemanlarının da görüşleri alınmış, pilot uygulama yapılarak ankete son şekli verilmiştir. Söz konusu ankette çoğunluğu kapalı uçlu sorular olmakla birlikte, açık uçlu sorular da sorularak, bazı hususların arka planı öğrenilmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılan

öğretmenlerin doldurduğu anketlerden elde edilen bulgular, SPSS-21.0 programında işlenerek analizleri gerçekleştirilmiş, açık uçlu sorulardan elde edilen bulgular ise, betimsel analiz yaklaşımına uygun şekilde tema ve kodlara ayrılarak, nicel verilerin yorumlanmasında değerlendirilmiştir.

A. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerle İlgili Bazı Değişkenlere İlişkin Bulgular

Bu başlık altında araştırmaya katılan öğretmenlerle ilgili olarak; cinsiyet, mezun olunan program, eğitim durumu, kıdem, pedagojik formasyon alma durumu, hizmet içi eğitime katılma durumu, görev yapılan okul türü, haftalık ders yükü, sınıflardaki öğrenci sayısı gibi değişkenlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

1. Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Tablo 1: Öğretmenlerin Cinsiyeti

	F	%
Erkek	46	56,1
Bayan	36	43,9
Toplam	82	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunu (yaklaşık %56) erkek öğretmenler oluşturmaktadır. Bayan öğretmenlerin oranı ise yaklaşık %44'dür. Din dersi öğretmenliğine kaynak teşkil eden İlahiyat fakültelerindeki bayan öğrencilerin sayılarının artması ile birlikte, geçmiş yıllara nazaran İmam Hatip ortaokulu ve liselerindeki bayan öğretmenlerin sayısı ve oranı da artmıştır (Yüksek Öğretim Bilgi Sistemi Sayısal Veriler, 2018).

2. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okullara Göre Dağılımları

Tablo 2'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerinin büyük çoğunluğu (%67) İlahiyat Fakültesi Eski Programı mezunudur.¹ İlahiyat Lisans Bölümü² mezunlarının oranı yaklaşık %15 iken, DKAB Öğretmenliği Bölümü mezunlarının oranı %7'dir. İki öğretmen hem ilahiyat lisans hem DKAB öğretmenliği mezunudur. Aynı şekilde 3 kişi de İLİTAM mezunudur. Bilindiği üzere, son 15-20 yılda ülkemizde İlahiyat Fakültesi programlarının

Tablo 2: Öğretmenlerin Mezun Oldukları Programlar

¹ Bu program 1999 yılına kadar uygulanmıştır ve içinde pedagojik formasyon dersleri bulunmaktadır.

² Bu program 1999 yılında uygulamaya konulmuştur ve içinde pedagojik formasyon dersleri bulunmamaktadır

	F	%
İlahiyat Eski Programı	55	67,1
İlahiyat Yeni Lisans Programı	12	14,6
DKAB Öğretmenliği Programı	6	7,3
İLİTAM Programı	3	3,7
İlahiyat Yeni Lisans Programı + DKAB öğretmenliği Programı	2	2,4
Yüksek İslam Enstitüsü	1	1,4
Arap Dili Edebiyatı Programı	1	1,4
Başka	3	3,7
Cevapsız	1	1,2
Toplam	82	100,0

yapısı ile ilgili birtakım değişiklikler olmuştur. 1998 yılına gelinceye kadar, İlahiyat Fakültelerinde içinde formasyon dersleri de olan tek tip program uygulanırken, bu yıldan itibaren, İlahiyat Fakültelerinde bölümlenmeye gidilerek iki ayrı program (İlahiyat lisans ve DKAB öğretmenliği adlarıyla) uygulanmaya başlanmış, önce İlahiyat Fakültesinde, sonra Eğitim Fakültesinde sonra tekrar İlahiyat Fakültesi bünyesinde açılan İlköğretim DKAB öğretmenliği programı 2014 yılından sonra öğrenci almamaya başlamıştır. 2017-2018 öğretim yılına gelinceye kadar, İlahiyat Fakültesi Lisans Programlarına ise pedagojik formasyon dersleri konulmamış, YÖK'ün ve üniversitelerin belirlediği kontenjanlara göre, bu programları bitirenler formasyon eğitimi alabilmişlerdir.

3. Öğretmenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

Tablo 3: Öğretmenlerin Eğitim Durumları

	F	%
Lisans	63	76,8
Yüksek Lisans	19	23,2
Doktora	-	-
Toplam	82	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerinin büyük çoğunluğu (yaklaşık %77) lisans mezunudur. Bununla birlikte Yüksek Lisans mezunu olanların oranı %23'tür. Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, bir kısım İmam Hatip öğretmenleri bir taraftan mesleklerini yerine getirirken, diğer taraftan akademik yönden kendilerini geliştirmeye çalışmaktadırlar.

4. Öğretmenlerin Öğretmenlerinin Kıdem Durumları

Tablo 4: Öğretmenlerin Kıdemleri

	F	%
1-5 yıl	17	20,7
6-10 yıl	10	12,2
11-15 yıl	10	12,2
16-20 yıl	4	4,9
21 üzeri	36	43,9
Cevapsız	5	6,1
Toplam	82	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğretmenlerin içerisinde en büyük grubu (yaklaşık %44) kıdemi 21 ve üzeri yıl olanlar teşkil etmektedir. Bunun yaklaşık yarısına tekabül eden gruba ise (%21) 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenler oluşturmaktadır. 6-10 yıl ve 11-15 yıl kıdeme sahip olan öğretmenlerin oranları (%12) birbirine yakındır. Yapılan çapraz tablo analizinde kıdemi yüksek olan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun kendi içinde (%67) imam hatip liselerinde, kıdemi düşük olan öğretmenlerin ise imam hatip ortaokullarında görev yaptıkları anlaşılmıştır. Şu durumda özellikle imam hatip liselerindeki öğretmen profilinin büyük ölçüde orta yaşın üzerindeki hocalardan oluştuğu söylenebilir.

Meslekteki kıdemin yüksek ya da düşük olmasının olumlu taraflarının yanı sıra, olumsuz tarafları da söz konusu olabilir. Örneğin mesleğe yeni başlayan bir öğretmen öğrencilerle iletişim, idare ve meslektaşlarla ilişkiler, okulun işleyişi, öğretim sürecinin yönetimi vb. konularda çeşitli acemilikler çekebilir. Bununla birlikte, o yeni olmanın heyecanı, öğretim materyallerini kullanma, yeni yöntemleri kullanma vb. konularda daha istekli olabilir. Daha bir öğretme-öğrenme çabası ve coşkusu içinde olabilir. Meslekte eski olan öğretmenler ise, birçok açıdan tecrübeli olsalar dahi, gelişen öğretim teknolojilere ayak uydurmakta güçlük çekebilir, zamanla mesleki tükenmişlik duygusuna kapılıp, öğretme-öğrenme konusunda performans yitimine uğrayabilirler (Çınar, 2015, s. 272).

5. Öğretmenlerin Lisans Eğitimlerinde “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme” Dersi Alma Durumu

Araştırmaya katılan öğretmenlere lisans eğitimleri sırasında “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme” dersi alıp almadıkları sorulmuştur. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere onlardan yaklaşık %48’i materyal

Tablo 5: “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme” Dersi Alma Durumu

	F	%
Evet	39	47,6
Hayır	32	39,0
Hatırlamıyorum	11	13,4
Toplam	82	100,0

geliştirme dersi aldığını söylerken %39'u almadığını, %13'ü ise böyle bir dersi alıp almadığını hatırlamadığını söylemiştir. Buna göre, materyal geliştirmeye yönelik herhangi bir ders almayan veya böyle bir dersi alıp almadığını hatırlamayan öğretmenlerin oranı %50'nin üzerindedir. Bu oran oldukça yüksektir. Söz konusu öğretmenler meslek içinde de böyle bir eğitimden geçmemişlerse veya bu konuları merak edip kendilerini geliştirmemişlerse, bunların araç-gereç kullanma ve materyal geliştirme konusunda sorunlarının olabileceği düşünülebilir.

6. Öğretmenlerin Materyal Geliştirme ve Öğretim Teknolojileri konusunda Hizmet içi Kursu Katılma Durumları

Tablo 6: Hizmet içi Eğitim Kursuna/seminerine Katılma Durumu

	F	%
Katılmadım	49	59,8
Bir-iki defa katıldım	22	26,8
Üç ve üzeri	3	3,7
Cevapsız	8	9,8
Toplam	82	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı (%60), materyal geliştirme ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim kursuna/seminerine katılmamıştır. Bir-iki defa katılanların oranı %27 iken, üç ve daha fazla katıldığını söyleyenlerin oranı ise yaklaşık %4'tür. İmam hatip öğretmenlerinin öğretim materyali geliştirme, var olan materyalleri etkili kullanma, yeni çıkan materyallerden haberdar olma gibi konularda kendilerini yetiştirmeleri, eksikliklerini fark edip kendilerini geliştirebilmeleri için bu tarz kurslara katılmaları önemlidir. Milli Eğitim Bakanlığı son yıllarda özellikle bilgisayar kullanma, sunu hazırlama, eğitim teknolojilerini kullanma gibi konularda kurslar açmaktadır. Bilgisayar ve ilgili programları kullanma son derece önemlidir. Ancak öğretim araç-gereçleri sadece bundan ibaret değildir. MEB'in çalışma yaprağı, maket, kavram haritaları, çeşitli kartlar, pano vb. hazırlama, bunları etkili kullanma

gibi konularda da kursların düzenlenmesi ve İHL öğretmenlerinin bu kurslara katılarak kendilerini geliştirmeleri son derece önemlidir (Din Öğretiminde Materyal Geliştirme Kılavuzu, 2018).

7. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okullara Göre Dağılımları

Tablo 7: Görev Yaptıkları Okullar

	F	%
İmam Hatip Lisesi	36	45,0
İmam Hatip Ortaokulu	31	38,8
Her ikisi de	13	15,9
Cevapsız	2	2,4
Toplam	82	100,0

Tabloda da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu (%45) imam hatip lisesinde görev yapmaktadırlar. İmam Hatip ortaokullarında görev yapanların oranı ise %39'dur. Yaklaşık %16 oranında bir öğretmen grubu ise hem lisede hem de ortaokulda görev yaptığını söylemiştir. Cinsiyete göre yapılan analizde, Erkek öğretmenlerin %51'nin imam hatip liselerinde, %33'ünün imam hatip ortaokullarında, %18'in ise her ikisinde görev yaptığı; bayan öğretmenlerin ise %44'ünün imam hatip ortaokullarında, %38'inin imam hatip liselerinde, %15'nin ise her ikisinde görev yaptığı anlaşılmıştır. Buna göre imam hatip ortaokullarını bayan öğretmenler daha fazla tercih etmiş gözükmektedir. Diğer taraftan, yapılan çapraz tablo analizinde Din kültürü ve Ahlak bilgisi öğretmenliği mezunu olan bazı öğretmenlerin de İmam hatip lisesinde görev yaptığı anlaşılmıştır. Buradan hareketle, meslek öncesinde eğitim aldıkları programları ile görev yaptıkları okul türlerinin farklılaştığı, kimi zaman atamalarda veya görevlendirmelerde öğretmenlerin mezun oldukları söz konusu programlara yeterince dikkat edilmediği söylenebilir.

8. Öğretmenlerin Haftalık Ders Yüklerine Göre Dağılımları

Öğretmenlerin yarıya yakını (yaklaşık %46) haftada 24-28 saat arası derse girdiğini, yaklaşık üçte biri (%27) ise 30 saat ve üzeri derse girdiğini, söylemiştir. Yaklaşık %12 oranında bir grup öğretmen haftada 18-22 saat derse girdiğini söylerken, %5 oranında bir grup öğretmen ise 15-16 saat derse girdiğini söylemiştir. Buna göre, öğretmenlerin önemli bir kısmının haftanın her günü beş saatin üzerinde derslerinin olduğu söylenebilir.

Tablo 8: Öğretmenlerin Haftalık Ders Yükleri

	F	%
15-16 saat	4	4,9
18-22 saat	10	12,2
24-28 saat	38	46,3
30 ve üzeri saat	22	26,8
Cevapsız	8	9,8
Toplam	82	100,0

Öğretmenlerin haftalık ders yükünün azlığı veya çokluğu başta derse hazırlık olmak üzere, ödev verme, öğrenci çalışmalarını değerlendirme, sınıf yönetimi, dönüt düzeltme işlemleri gibi birçok boyutu etkileyebilir. Aynı şekilde ders yükü fazla olan öğretmenler materyal hazırlama ve öğretim araç-gereçlerini hazırlama, seçme ve arşivleme konularında da birtakım güçlükler yaşayabilirler.

9. Öğretmenlerin Girdikleri Sınıflardaki Öğrenci Sayısı

Tablo 10: Sınıflardaki Öğrenci Sayısı

	F	%
15-20 öğrenci	4	4,9
21-30 öğrenci	51	62,2
31-40 öğrenci	26	31,7
Cevapsız	1	1,2
Toplam	82	100,0

Tablo 10'da görüleceği üzere, öğretmenlerin yaklaşık %62'si derse girdiği sınıflardaki öğrenci mevcudunun 21-30 kişi civarında olduğunu söylemektedir. Yaklaşık %32'lik bir öğretmen grubu ise sınıf mevcutlarının 30 ve üzeri olduğu belirtmiştir. Sınıf mevcutlarının ne kadar olacağı konusunda kesin kriterler olmakla birlikte, araştırma yapılan okullardaki öğrenci sayılarının, Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün 07/09/2011 tarihli ve 10150 sayılı yazılarında, Bakanlığın Stratejik Planında ve 61. Hükümet Programında belirlenen "sınıf mevcutları azami 30 öğrenci olacak" şeklindeki ilke kararına büyük ölçüde uyduğu söylenebilir. Bununla birlikte, araştırmaya katılan öğretmenlerin derse girdikleri sınıfların yaklaşık üçte birinin ise, bahsi geçen kritere göre, kalabalık olduğu savunulabilir. Sınıfların kalabalık ya da az oluşu yöntem seçiminden araç-gereç kullanmaya, materyal hazırlamadan sınıf yönetimi ve öğretimi

değerlendirmeye kadar eğitim-öğretim süreçlerini etkileyebilir.

B. İmam Hatip Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Öğretim Materyallerini Geliştirme Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlerin hangi materyalleri geliştirdiklerine ilişkin sorulara geçmeden önce, onların materyal bulma konusunda sorun yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin sorulara cevap aranmış, sorun yaşıyorlarsa daha sonra bunun için neler yaptıkları öğrenilmeye çalışılmıştır.

Tablo 11: Öğretmenlerin Materyal Bulma Konusunda Sıkıntı Yaşama Durumu

	F	%
Her derste yaşıyorum	2	2,4
Çoğu derste yaşıyorum	11	13,4
Bazı derste yaşıyorum	43	52,4
Çok az derste yaşıyorum	12	14,6
Yaşamıyorum	13	15,9
Cevapsız	1	1,2
Toplam	82	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %2,4'ü "her derste"; %13,4'ü "çoğu derste" materyal bulma konusunda sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir. Bu iki oran birlikte değerlendirildiğinde öğretmenlerin %17'sinin sıklıkla derslerine yönelik materyal bulmada sıkıntı yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu soruyla ilgili olarak "bazı derslerde yaşıyorum" diyenler, %52,4 iken; "çok az derste yaşıyorum" diyenlerin oranı ise %14,6 çıkmıştır. Bu konuda sıkıntı yaşamadıklarını söyleyenlerin oranı %16'da kalmıştır. Bütün bu oranlar birlikte değerlendirildiğinde öğretmenlerin yaklaşık %85'i gibi çok büyük bir kısmının derslerine yönelik materyal bulmada sıkıntı yaşadıkları söylenebilir. Bu oranlar Korkmaz'ın bulgularıyla benzerlik göstermektedir (Korkmaz G. , 2012, s. 89). Yapılan çapraz tablo analizlerine göre, materyal bulma sıkıntısını çok az yaşadığını veya yaşamadığını söyleyenlerin çoğunluğu erkektir ve bunlar İHL'de çalışmaktadır. İmam hatip orta okullarında çalışanlar ise bu konuda daha fazla sorun yaşadığını söylemiştir. İlk bakışta bu bulgu okulların imkanları ile açıklanabilir. Ancak durum daha farklıdır. Diğer sorulardan elde edilen bulgulara göre, imam hatip liselerinde görev yapan kimi öğretmenler derslerinde materyal kullanmayı pek de gerekli görmemekte, böyle bir ihtiyaç hissetmemektedirler. Dolayısıyla böyle bir ihtiyaç ve gereklilik görmediklerinden, materyal bulma sıkıntısı gibi bir

sorun da yaşamadıklarını ifade etmektedirler.

Diğer taraftan kıdemi 1-10 yıl arası olan öğretmenler bu konuda daha fazla sorun yaşadığını söylerken, 21 ve üzeri kıdeme sahip olanların çoğunluğu böyle bir sorun yaşamadığını söylemektedir. İlk bakışta bu bulgu yüksek kıdeme sahip öğretmenlerin tecrübesiyle ilişkilendirilebilir. Ancak araç-gereç kullanımıyla ilgili tüm tablolar birlikte değerlendirildiğinde, sorun yaşamadığını söyleyen kıdemi yüksek öğretmenlerin zaten böyle bir konuyu sorun olarak görmedikleri anlaşılmaktadır. Kıdemi düşük öğretmenler ise teknolojik gelişmelerin yol açtığı sorunların farkında olarak, kendilerinde daha fazla eksiklik görmekte ve bu konuda daha gelişime açık gözükmektedirler. Diğer taraftan, bugün okulların önemli bir kısmında bilgisayar, projeksiyon gibi teknolojik araçların yanı sıra çeşitli öğretim kaynakları, yardımcı kitaplar, dergiler vb. bulunabilmektedir. Ayrıca internet ortamında da sayısız öğretim materyali bulunmaktadır. Ayrıca normal şartlarda resim, karikatür, slayt, gerçek eşya, pano, çalışma kâğıdı, eğitsel oyun materyali gibi malzemeleri öğretmenler kendileri hazırlayabilirler. Bu imkânlarla rağmen, öğretmenlerin materyal bulma konusunda sıkıntı yaşadıklarını ifade etmeleri de üzerinde düşünölmeye değerdir. Bunda, söz konusu öğretmenlerin materyal geliştirme konusunda yeterli bilgi beceri sahibi olmamalarının veya bu konuda yeterli çaba göstermemelerinin de etkisi olabilir.

Öğretmenlerin bu konuda yaşadıkları sorunlara açıklık getirmek amacıyla onlara bazı seçenekler verilerek bunları işaretlemeleri, bunların dışında sebepleri varsa onları da yazmaları istenmiştir. Ancak açık uçlu kısma başkaca bir cevap vermemişlerdir.

Aşağıdaki tabloda göröldüğü üzere, araştırmaya katılan öğretmenler kendilerine sunulan seçeneklerin her birini tek başına yaklaşık olarak eşit olarak işaretlemişlerdir. Dolayısıyla, tek bir şıkta yoğunlaşma olmamıştır. Onlar birden fazla şıkta işaretleyerek de bu konuda çeşitli sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Yukarıdaki tabloda yer alan her bir maddeye ilişkin toplam oranlar tüm işaretlemelerle birlikte değerlendirildiğinde ise, onların yaklaşık %37'si "Konunun özelliklerine uygun materyal bulamadığı için", yaklaşık %33'ü "öğrencilerin özelliklerine uygun materyal bulamadığı için", yaklaşık %35 "Materyalle ilgili yeterli kaynak bulamadığı için", yaklaşık %23'ü "Ders saati fazla olduğu için", yaklaşık %9'u ise "Meslek dersleri için materyal araştırmaya gerek yok" gerekçesiyle sorun yaşadığını ifade etmektedir.

Tablo 12: Materyal Bulma Konusunda Yaşanan Sorunlar

	F	%
1.Konuya uygun materyal bulamıyorum	8	9,7
2.Öğrencilerin özelliklerine uygun materyal bulamıyorum	9	10,9
3.Materyalle ilgili yeterli kaynak yok	8	9,7
4. Ders saatim fazla, materyal araştırmaya zamanım yok	10	12,2
5. Meslek dersleri için materyal araştırmaya gerek yok	7	8,5
Konuya uygun materyal bulamıyorum, Öğrencilerin özelliklerine uygun materyal bulamıyorum	4	4,9
Konuya uygun materyal bulamıyorum, Materyalle ilgili yeterli kaynak yok,	6	7,3
Öğrencilerin özelliklerine uygun materyal bulamıyorum, Ders saatim fazla, materyal araştırmaya zamanım yok,	6	7,3
Materyalle ilgili yeterli kaynak yok, Ders saatim fazla, materyal araştırmaya zamanım yok	3	3,7
Konuya uygun materyal bulamıyorum, Öğrencilerin özelliklerine uygun materyal bulamıyorum Materyalle ilgili yeterli kaynak yok	8	9,7
Konuya uygun materyal bulamıyorum, Materyalle ilgili yeterli kaynak yok, Ders saatim fazla, materyal araştırmaya zamanım yok	4	4,9
Cevapsız	14	17,1
Toplam	82	100,0

Öğretim materyalleri öğrenciye, konuya, öğretim hedeflerine, ortama uygun olmalıdır (Korkmaz M. , 2017, s. 92) Yukarıda yer alan her bir gerekçe ayrı ayrı değerlendirilebilir. Örneğin, öğrenci özellikleri materyal seçiminde son derece önemlidir. Onların ilgi ve ihtiyaçlarına, hazır bulunuşluk düzeyine uygun olmayan bir materyal işlevsel olamaz. Bunun için öğretmenlerin öğrencilerin özelliklerini iyi tanıyarak, bu özelliklere uygun şekilde ya hazır materyalleri uyarlaması ya da kendi materyallerini geliştirmesi beklenir. Gerek “Konunun özelliklerine uygun materyal bulamamama” gerekse, “Materyallerle ilgili yeterli kaynağı olamadığı için” sorun yaşadığını söyleyen öğretmenlerin düşünceleri de tartışılmaya değerdir. Zira bu araştırma, imkanları çok fazla olan büyük şehir merkezinde yapılmıştır. Nitekim bu araştırmaya katılan öğretmenlerin %77’si okullarında/sınıflarında akıllı tahta olduğunu söylemiştir. Kaldı ki bilgisayar teknolojilerinin gelişmesiyle, günümüzde hemen her bölge teknik imkanlar bakımından neredeyse eşitlenmiştir. Ayrıca, çeşitli materyaller, gerçek nesnelere, kartonlar, kalemler vs. her bölgede bulunabilir hale gelmiştir. Bu anlamda buradaki asıl sorunun,

onların materyal geliştirme konusundaki bilgi ve beceri eksikliklerinin ve bu konudaki tutumlarının olduğu düşünülebilir.

Öğretmenlerin yaklaşık %23'ü “ders saati fazla olduğu için”, materyal bulma konusunda sorun yaşadığını söylemiştir, daha önce öğretmenlerin yarıya yakınının (yaklaşık %46) haftada 24-28 saat arası, yaklaşık üçte birinin (%27) ise 30 saat ve üzeri derse girdiği tespit edilmişti (Bk. Tablo:8). Buna göre, öğretmenlerin ders yükünün fazla olması materyal geliştirmeyi etkileyebilir. Yine de bu konuda gerçekten gayretli ve istekli öğretmenlerin bunu sorun olarak görmeyeceği aşikardır. Dolayısıyla buradaki asıl sorunun biraz da öğretmenlerin bu konudaki tutumlarının olumlu ya da olumsuz olmasıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Yaklaşık %9 oranındaki bir öğretmen grubunun “Meslek dersleri için materyal araştırmayı” gerekli görmemesi de bunu desteklemektedir.

C. Öğretmenlerin Kullandıkları Bazı Materyaller ve Bunları Temin/Geliştirme Yolları

Araştırmaya katılan öğretmenlere derslerinizde eğer öğretim materyalleri kullanıyorsanız bunları nereden/nasıl temin ediyorsunuz sorusu sorulmuştur. Onların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda bir tablo halinde verilerek, konuyla ilgili yorum ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Tablo 13: Çalışma Kağıdı

	S	%
Kendim hazırlamam, hazır varsa aynen kullanırım	24	28,2
Hazır olanları geliştiririm	30	36,6
Kendim sıfırdan hazırlarım	13	15,9
Öğrencilere hazırlatırım	9	10,9
Cevapsız	8	9,8
Toplam	82	100,0

Din öğretiminde kullanılacak materyallerden birisi de çalışma kağıtları/yapraklarıdır. Yapılandırmacı eğitim anlayışlarında öğrenen merkezli materyaller öne çıkmıştır. Bu materyal de onlardan birisidir. Bu materyal din öğretiminde öğrencinin derse aktif katılmasına, onların anlamlı öğrenmeler gerçekleştirmelerine önemli katkılar sağlayabilir (Korkmaz M. , 2017, s. 194; Korkmaz G. , 2012, s. 25). Yukarıda görüleceği üzere, çalışma kağıtlarını “Kendim hazırlamam, hazır varsa aynen kullanırım” diyenler yaklaşık %28'dir. Buradan dolayı da olsa, söz konusu öğretmenlerin bu materyali hazırlamayı bilmedikleri veya hazırcı bir anlayışa sahip oldukları

söylenbilir. Normal şartlarda her bir öğretmenin kendi eğitim materyalini hazırlaması beklenir. Bu onların en temel görevlerinden ve kendinden beklenen yeterliklerden birisidir (Akyürek, 2012, s. 19). Oysa, yukarıdaki tabloda görüleceği üzere bu materyali “kendim sıfırdan hazırlarım” diyenlerin oranı yaklaşık %16’da kalmıştır. Yaklaşık %10 oranında bir öğretmen grubunun bu soruyu cevapsız bırakmış olması da onların bu materyalden yararlanmadıkları anlamına gelebilir. Bu soruda yaklaşık %37 oranında bir öğretmen grubu ise “hazır bulduğu çalışma kağıdı/yaprağı materyallerini geliştirdiğini” söylemiştir. Normalde çalışma yapraklarını hazırlamak kolaydır. Öğretmenlerin bu materyali sıfırdan kendilerinin hazırlaması yerine, hazır olanları geliştirdiklerini söylemeleri, bunları internetten aldıkları şeklinde yorumlanabilir. Yaklaşık %11 oranında bir öğretmen grubu ise bu materyali “öğrencilere hazırladığını” söylemiştir. Bu bulgular söz konusu öğretmenlerin öğrenci merkezli materyal kullanımına daha bir dikkat ettikleri ve öğrencileri de bu sürece dahil ederek, onların gelişimine katkıda buldukları şeklinde açıklanabilir.

Tablo 14: Kavram haritası

	S	%
Kendim hazırlamam, hazır varsa aynen kullanırım	35	42,6
Hazır olanları geliştiririm	19	23,4
Kendim sıfırdan hazırlarım	16	19,6
Öğrencilere hazırlatırım	3	3,7
Cevapsız	10	12,2
Toplam	82	100,0

Din öğretiminde sayısız kavram vardır ve bunların bir kısmı soyut kavramlardır. Bu kavramların anlamlarının öğretilmesinde bir takım güçlükler yaşanabilir. Bu güçlüklerin aşılmasında kavram haritalarından yararlanılabilir (Akyürek, 2003, s. 67). Kavramların öğretiminde kullanılan ve kavram haritaları denilen görsel araçlar pek çok olgu, olay, bilgi, fikir vb. arasındaki ilişkileri belli bir sistem bütünlüğü içinde görselleştirmeye ve anlamlandırmaya yarar. Bu materyalin sistematik harita gibi zor olanları olmakla birlikte, zihin haritası, olay haritası, akış diyagramı, sınıflama haritası gibi çok kolay hazırlanabilenleri de vardır (Korkmaz M. , 2017, s. 164). Yukarıdaki cevaplara bakıldığında öğretmenlerin yaklaşık %43’ü bu materyali “kendisinin hazırlamadığını ve hazır varsa aynen kullandığını” söylemiştir. Buna göre, söz konusu öğretmenlerin bu konuda daha hazırcı bir anlayışa sahip olduğu savunulabilir. Nitekim bu materyali “sıfırdan

hazırlarım” diyenlerin oranı yaklaşık %20’de kalmıştır. Hazır olanları geliştirdiğini söyleyenler de yine yaklaşık %23’tür. Öğrencilere bu materyali hazırlattığını söyleyenler de oldukça düşüktür. %12 teşkil eden bir grup da bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Buradan onların söz konusu materyali ya yeterince tanımadıkları ya da kullanmadıkları anlamı da çıkarılabilir. Zira kullanmış olsalardı yukarıdaki seçeneklerden birisini işaretlemeleri beklenirdi.

Tablo 15: Bulmaca

	S	%
Kendim hazırlamam, hazır varsa aynen kullanırım	46	56,0
Hazır olanları geliştiririm	11	13,4
Kendim sıfırdan hazırlarım	3	3,6
Öğrencilere hazırlatırım	3	3,6
Cevapsız	19	23,2
Toplam	82	100,0

Bulmaca, farklı şekillerde düzenlenen, düşündürerek, aratarak cevabı/cevapları buldurmayı amaçlayan eğlenceli zeka oyunlarına verilen genel isimdir. Günümüzde gazete dergi eklerinde veya müstakil kitapçıklar halinde çok çeşitli bulmaca örneklerine rastlamak mümkündür. Çengel, kare, sudoku, kelime bulmaca, kare karalamaca, labirent, resimli bunlardan bazılarıdır. Bulmacalar öğrencileri düşünmeye sevk etmesinin yanında, eğlendirici olması, merak ve keşfetme duygusunu canlı tutması, araştırmaya, hayal kurmaya, fikir üretmeye teşvik etmesi, öğrenmeyi daha kalıcı hale getirmesi bakımından önemlidir (Korkmaz M. , 2017, s. 174). Yukarıdaki tabloya bakıldığında, öğretmenlerin yaklaşık %56’sı bu materyali kendilerinin hazırlamadığını ve hazır varsa kullandığını söylemektedir. Nitekim, hazır olanları geliştirdiğini söyleyenler %14 iken, sıfırdan hazırladığını söyleyenlerin oranı ile öğrencilere hazırlatanların oranı aynıdır (%4). Sonuç olarak, İmam Hatiplerde derse giren öğretmenlerin içinde bulmaca hazırlayanların oranı oldukça düşüktür.

Hayatilik, açıklık, yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta gibi öğretim ilkelerine göre işlenen konular her zaman daha etkilidir (Küçükahmet, 2001, s. 39). Öğrenme işlemine ne kadar çok duyu organı katılır, bilgiler öğrencinin hayatına dokunursa, öğrenme o kadar kalıcı olur. Bunu sağlamada gerçek eşyalar ve maketler öğretmenlere önemli kolaylıklar sağlayabilir. Bu çerçevede gerçek eşyalardan yararlanılabilir. Elbette hayattaki her varlığın öğretim ortamına getirilmesi mümkün değildir.

Bunlardan kimileri çok büyük, kimileri çok küçük, kimileri çok pahalı, kimileri çok tehlikelidir. Bunun yerine bazen söz konusu varlıkların belli oranda küçültülmüş/büyütülmüş halleri plastik, demir, ahşap vb. malzeme kullanılarak oluşturulan maketler, bir bütün şeklinde öğrencilere gösterilebilir (Şimşek, 2007, s. 121).

Tablo 16: Maket-Gerçek Eşya

	S	%
Kendim hazırlamam, hazır varsa aynen kullanımım	32	39,0
Hazır olanları geliştiririm	6	7,3
Kendim sıfırdan hazırlarım	8	9,7
Öğrencilere hazırlatırım	13	13,4
Cevapsız	25	30,5
Toplam	82	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında, gerçek eşya ve maketleri “kendim hazırlamam, hazır olanları kullanımım” diyenler %39’dur. Buna göre, söz konusu öğretmenler bu materyalleri hazır bulurlarsa kullandıklarını söylemektedirler. Maket hazırlamak zaman, emek ve malzeme gerektirebilir, ancak gerçek eşyanın hiçbir maliyeti ve emeği yoktur. Yerine göre derse getirilecek bir anahtar, bir şişe su, bir çiçek, bir ayna vs. din öğretimi sürecini daha zevkli kılabilir (Korkmaz M. , 2017, s. 118). Bu bağlamda söz konusu öğretmenlerin bu konuda yeterince bilinçli olmadıkları savunulabilir. Bu soruda “Kendim sıfırdan hazırlarım” diyenler yaklaşık %10 iken, hazır olanları geliştiririm diyenler ise, %7’dir. Buna göre, öğretmenlerden bu materyalleri bizzat kendilerinin hazırladığını söyleyenler ancak %17’dir. Bu oran oldukça düşüktür. Diğer taraftan, diğer sorulardaki oranlara nazaran, bu materyalleri öğrencilere hazırladığını söyleyenlerin %13 çıkması, öğretmenlerin maket hazırlama görevini daha çok öğrencilere verdiğini göstermektedir.

Din öğretiminde kullanılacak basit ama etkili materyallerden birisi de resimler, fotoğraflar ve karikatürlerdir. Bugün gazeteler, dergiler, internet kaynakları sayısız resim ve fotoğrafla doludur. Ayrıca çeşitli fotoğraf makineleri ve cep telefonları ile fotoğraf çekmek mümkündür. Doğru seçildiğinde ve etkili kullanıldığında bunların din öğretimi sürecinin niteliğine sağlayacağı pek çok katkı söz konusudur (Bilgin & Selçuk, 1991, s. 152). Bunlar elde çizilmiş siyah beyaz veya renkli karikatür ve resimlerden, fotoğraf makineleri ile çekilmiş renkli fotoğraflara kadar çeşitlilik gösterir.

Tablo 17: Resim-Karikatür

	S	%
Kendim hazırlamam, hazır varsa aynen kullanırım	38	44,1
Hazır olanları geliştiririm	10	12,2
Kendim sıfırdan hazırlarım	4	4,9
Öğrencilere hazırlatırım	6	7,3
Cevapsız	19	23,2
Toplam	82	100,0

Din öğretiminde karikatür, resim ve fotoğraflar pek çok canlı ve cansız varlığı, eşyayı, mekanı göstermede, kavram, fikir ve olayları somutlaştırmada, derslere zenginlik, renklilik ve mizah katmada kullanılabilir. Din öğretiminde ayetleri, hadisleri veya bir takım ana fikirleri sözel olarak öğrencilere sunmak yerine bunları resimlerle, fotoğraflarla destekleyerek sunmak, öğrencilerin bu resimler, fotoğraflar ile ayet, hadisler veya başka dini ana fikirler arasında ilişki kurmasına yardımcı olacak sorular sormak onların anlamlı öğrenmeler gerçekleştirmesine yardımcı olabilir (Korkmaz M. , 2017, s. 149). Yukarıdaki tabloya bakıldığında, öğretmenlerden resim-karikatür materyallerini “kendim hazırlamam, hazır varsa aynen kullanırım” diyenlerin (%44) dersleri için bu materyalleri hazırlamadığı anlaşılmaktadır. “Hazır olanları geliştiririm” (%12) ve sıfırdan hazırlarım diyenler (%5) ancak %17 çıkmıştır. Öğrencilere karikatür, resim, fotoğraf hazırlattığını söyleyenler ise oldukça düşük (%7) tür. Bütün bu verilerden hareketle İmam Hatip meslek dersleri öğretmenlerinin dersleri için resim, fotoğraf, karikatür hazırlama konusuna yeterince ilgi göstermedikleri ifade edilebilir.

Tablo 18: Bilgi/Oyun Kartları (Eğitsel Oyunlar)

	S	%
Kendim hazırlamam, hazır varsa aynen kullanırım	35	40,6
Hazır olanları geliştiririm	10	12,2
Kendim sıfırdan hazırlarım	5	6,1
Öğrencilere hazırlatırım	5	6,1
Cevapsız	27	32,9
Toplam	82	100,0

Eğitsel oyun: Bireylerin zihinsel, fiziksel, sosyal vb. yeteneklerini geliştirici, yaşantıyı zevkli kılıcı, sanatsal ve estetik nitelikleri de olan amaçlı

etkinliklerdir (Bilen, 1999, s. 197). Eğitsel oyun kartları sayesinde öğrenciler, dinle ilgili sembol, kavram ilke ve olguları daha iyi kavrayabilirler. Bu sayede onlar derste işlenen konuları daha sistemli ve örgütlü bir şekilde belleklerine kodlayarak, anlamlı öğrenmeler gerçekleştirebilirler. Öğrenciler eğitsel oyunlarla iletişim, empati, sosyalleşme, hayal kurma, yaratıcı düşünme, sorumluk alma, kurallara uyma, rol alma ve sorumluluk üstlenme gibi pek çok beceriyi kazanmada daha fazla imkan bulabilirler. Eğitsel oyunlarla derste konular, ilgi çekici duruma getirilebilir, en pasif öğrencilerin bile bu etkinliklere katılmaları sağlanabilir. Ayrıca din öğretimi süreci öğrenciler için daha zevkli ve dikkat çekici bir boyut kazanabilir (Korkmaz M. , 2017, s. 203). Yukarıdaki tabloya bakıldığında öğretmenlerin %40'ı sözü edilen materyalleri kendisinin hazırlamadığını, hazır varsa kullandığını söylemiştir. Kendim hazırlarım diyenler ancak %6 iken, hazır olanları geliştirdiğini söyleyenler ise %12'dir. %6'lık bir öğretmen grubu ise öğrencilerine bu materyali hazırlattığını söylemiştir. Cevapsızların oranının %33'lerde çıkması ayrıca araştırılması gereken bir konudur. Bir araştırmada İmam Hatip öğretmenlerinin içinde "bulmaca", "foto/resim analizi", "kavram haritası", "eğitsel oyunlar" vb. teknik ve materyalleri hiç kullanmayanların oranlarının %64-%96 arasında değiştiği bulgusuna ulaşılmıştır (Koç, 2009, s. 158). Benzer bir araştırmada da ilköğretim DKAB derslerinde sözü edilen materyalleri kullanım oranlarının düşük olduğu tespit edilmiştir (Altıntaş, 2016, s. 104).

Tablo 19: Poster-Afiş-Pano

	S	%
Kendim hazırlamam, hazır varsa aynen kullanırım	27	31,7
Hazır olanları geliştiririm	8	9,8
Kendim sıfırdan hazırlarım	8	9,7
Öğrencilere hazırlatırım	19	20,7
Cevapsız	21	25,6
Toplam	82	100,0

Din öğretiminde yararlanılabilecek materyallerden birisi de poster, afiş ve panolardır. Poster, afiş ve panolar daha az yazı, söz ve resimle daha öz ve sistematik bilgi, mesaj ulaştırmada önemli işlevlere sahiptir. Bu materyaller karmaşık olan kavram ve konuların basitleştirilmesinde, hiyerarşik ilişkisi, akış sırası olan konuların düzenli bir şekilde, görsel unsurlarla destekli bir şekilde, aşama aşama sunulmasında, geniş konuların özetlenmesinde kullanılabilir. Din öğretimine ilişkin dersler okullarda

genellikle haftada iki saattir. Dolayısıyla pek çok öğrenci din öğretimi öğretmenini haftada sadece iki saat görebilmektedir. Bir de öğretmen bu iki saati etkili kullanamıyorsa bu ders daha da bir boş ve anlamsız hale gelebilmektedir. Bunun için din öğretimi öğretmenlerinin sınıflarda veya okul koridorlarında asılı duran ve öğrencilerin her gün yüzlerce defa önünden geçtikleri panoları etkili şekilde kullanmaları, öğrencilerle birlikte, afiş, poster çalışmaları yapmaları son derece önemlidir. Poster, afiş ve panolar Kur'an-ı Kerim, inanç, ibadet, ahlak, siyer gibi konuların öğretiminde kullanılabilir. Derste işlenen bir ünite, bir konu, önemli hafta, gün ve geceler, çeşitli ahlaki sorunlar poster, afiş ve panolar yardımıyla birkaç hafta daha öğrencilerin dikkatine sunulabilir. Böylece öğrenciler panolar yardımı ile öğretmenleri olmasa bile derste işlenen konuları tekrar edebilir, öğrendiklerini geliştirebilir veya yeni konulara hazırlık yapabilirler (Korkmaz M. , 2017, s. 188). Yukarıdaki tabloda geçtiği üzere, araştırmaya katılan öğretmenlerin %9'u bu materyalleri "kendim hazırlamam", %23'ü "hazır bulursam alırım" seçeneğini işaretlemiştir. Kendim sıfırdan hazırlarım diyenlerle, hazır olanları geliştiririm diyenlerin oranı eşittir (%10). %20'lik bir öğretmen grubu ise söz konusu materyalleri öğrencilere hazırlattığını söylemektedir. Bu bulgulara göre, sözü edilen materyalleri kendisi hazırlayan öğretmenlerin oranı azdır. Bir kısım öğretmenler ise öğrencilere hazırlatarak söz konusu materyallerden yararlanmaya çalışmaktadır. %26'yı bulan bir öğretmen grubu ise bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 20: Slayt Sunusu

	S	%
Kendim hazırlamam, hazır varsa aynen kullanırım	35	42,7
Hazır olanları geliştiririm	16	19,6
Kendim sıfırdan hazırlarım	13	15,8
Öğrencilere hazırlatırım	7	8,5
Cevapsız	11	13,4
Toplam	82	100,0

Din öğretiminde kullanılması beklenen materyallerden birisi de bilgisayar sunularıdır. Bunlar powerpoint (ppt. ve pps. uzantılı) dosyalarıdır. İletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte, bu tür materyalleri bulmak, hazırlamak öğretmenler için temel gerekliliklerden birisi haline gelmiştir. Bununla birlikte, sesli, yazılı, görüntülü gibi çeşitli şekillerde sunum yapma imkanı sağlayan Powerpoint sunuları veya slaytları hazırlamak tasarım bilgi

ve becerisi ister. Ayrıca söz konusu materyalle etkili bir ders sunumu yapabilmek de pek çok yeterlik gerektirir.

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, “kendim hazırlamam, hazır varsa kullanırım” diyen öğretmenlerin oranı yaklaşık %43’tür. Buradan araştırmaya katılan İmam Hatip meslek dersi öğretmenlerinin yarısına yakın gibi önemli bir kısmının sözü edilen materyali hazırlama konusunda eksikliklerinin olduğu söylenebilir. Bilgisayar sunusu gibi bir materyal bilgi ve iletişim teknolojilerinin zirve yaptığı günümüzde en çok öne çıkan öğretim materyallerindedir. Dolayısıyla sözü edilen öğretmenlerin bu materyali geliştirmek yerine bulabilirlerse hazır olanları kullanmaları onların bu konuda yeterlik sorunlarını akla getirmektedir. Nitekim, “hazır olanları geliştiririm” diyenler yaklaşık %20 iken, “kendim sıfırdan hazırlarım” diyenler ancak %16’dır. Bu veriler de yukarıdaki yorumu desteklemektedir.

Tablo 21: Kısa film/Video

	S	%
Kendim hazırlamam, hazır varsa aynen kullanırım	57	69,4
Hazır olanları geliştiririm	8	9,7
Kendim sıfırdan hazırlarım	3	3,6
Öğrencilere hazırlatırım	4	4,9
Cevapsız	11	13,4
Toplam	82	100,0

Din öğretimi sürecinde yararlanılabilecek araç ve materyallerden birisi de film’dir. Film ses, renk, hareket, müzik gibi birçok unsuru barındıran birkaç duyu organına aynı anda hitap edebilen bir materyaldir (Şimşek, 2007, s. 85). Din ve ahlak öğretimi ile ilgili çok çeşitli olgu, olay, mekan ve insan ilişkilerini hareketli-sesli görüntüler yani filmlerle işlemek öğrencilere önemli bir öğretme-öğrenme yaşantısı sunabilir. Her şeyden önce doğru seçildiğinde ve izlendiğinde filmler, öğrencilerin dikkatini çeker, onları öğrenilecek konulara motive eder, daha kalıcı öğrenme sağlar. Filmler çoğu zaman sınıfa getirilmesi mümkün olmayan nesne, kişi, olay, olgu ve mekânların sanal olarak sınıfa getirilmesine imkan sağlar. Böylece öğrenmeyi zamana ve mekana bağlı olmaktan kurtarır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %69’u sözü edilen materyali “kendim hazırlamam, hazır varsa kullanırım” demektedir. Buradan söz konusu öğretmenlerin kendileri hazırlamasalar da din öğretimi sürecinde film kullanma konusunda önemli bir ilgilerinin olduğu söylenebilir. Gerçekten de pek çok teknik detayı olan, zaman, kaynak, kişi, senaryo vb. gerektiren bir film hazırlamak öyle kolay

değildir. Bunun yerine öğretmenlerin daha basit bilgi ve beceri gerektiren, hazır filmleri düzenleme işlemlerini yapmaları yeterli olabilir. Yukarıdaki tabloda “hazır olanları geliştiririm” diyenler yaklaşık %10 iken, “kendim sıfırdan hazırlarım” diyenler ise %3’lerdedir. Öğrencilere hazırlatanlar da oldukça düşüktür. Bu verilerden hareketle, sözü edilen materyali hazırlama ve düzenleme konusunda araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmının dikkate değer bir ilgilerinin olmadığı söylenebilir.

D. Öğretmenlerin Materyal Hazırlama Durumlarını Etkileyen Nedenlere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlerin materyal hazırlama, geliştirme durumlarını etkileme potansiyeline sahip bazı durumlar verilerek, onların verilen gerekçelere ilişkin kanaatleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu gerekçelerin çoğu öğretmenlerin kendi anlayış ve tutumları ile ilgili iken, bazı gerekçeler ise onların dışındaki faktörlerden seçilmiştir. Buna ilişkin bulgular aşağıda tablolar halinde ortaya konmuştur.

Tablo 22: “Ders yükümün fazlalığından materyal hazırlayacak vaktim olmuyor”

	S	%
Evet	16	19,5
Kısmen	44	53,7
Hayır	19	23,2
Toplam	79	96,3
Cevapsız	3	3,7
Toplam	82	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaklaşık %20’si “Ders yükümün fazlalığından materyal hazırlayacak vakit bulamıyorum.” Şeklindeki gerekçeye “evet” cevabı vererek kesin bir kanaat bildirirken, yaklaşık %54 “kısmen” bu gerekçeye katıldığını belirtmiştir. Buna göre, öğretmenlerin yaklaşık %74’ü ders yüklerinin kendilerinin materyal hazırlamasında sorun oluşturduğunu düşünmektedir. Buna katılmayanlar ise %23’tür. Daha önce geçen soruda, öğretmenlerin yarıya yakını (yaklaşık %46) haftada 24-28 saat arası derse girdiğini, yaklaşık üçte biri (%27) ise 30 saat ve üzeri derse girdiğini söylemiştir. Bazı öğretmenlerin, “İşin başındakilerin ve uzmanların ihl. meslek dersleri alanını görmezden gelmeleri materyal bulma imkanını ortadan kaldırıyor. Öğretmenlerin ders yükü fazla, ders saati yetersiz olduğundan materyal kullanımı zaman almaktadır. Sınavlara dayalı eğitim sistemi olduğundan öğrenci ve veli ilgisizdir.” (Byn, İlh yeni, ihl- iho 1-5 yıl), şeklindeki görüşleri gerek ders yüklerinin gerekse ülkemizdeki mevcut sınav

sisteminin bu konuda öğretmenler üzerinde bir baskı oluşturduğunu göstermektedir. Yukarıdaki veriler birbirini desteklemekle birlikte, ders saatlerinin materyal hazırlamaya büyük bir engel oluşturmayacağı, bu konuda istekli olan öğretmenlerin ders saatlerinin dışında, evde de bu konuda bir şeyler yapabilecekleri söylenebilir.

Öğretmenlerin eğitim anlayışlarını daha net ortaya koyabilmek için onlara sorulan bir diğer soru da meslek derslerinin saati ile materyal kullanımı arasındaki ilişkiyi yoklamaya yöneliktir.

Tablo 23: “Meslek derslerinin saati yetersiz, materyal kullanınca konular yetişmiyor.”

	S	%
Evet	20	24,4
Kısmen	41	50,0
Hayır	19	23,2
Toplam	80	97,6
Cevapsız	2	2,4
Toplam	82	100,0

“Meslek derslerinin saati yetersiz, materyal kullanınca konular yetişmiyor.” şeklindeki gerekçeye ise öğretmenlerin yaklaşık %24’ü “evet”, %50’si ise “kısmen” cevabını vermiştir. Aslında ders saatlerinin az ya da çok oluşu materyal kullanımını doğrudan etkileyen bir husus değildir. Buradaki temel sorunun öğretmenlerin ders işleme algıları olduğu söylenebilir. Zira, eğer öğretmenler konu/kitap merkezli bir eğitim anlayışına sahiplerse, zaten ne kadar süre verilirse verilsin zaman sorunu yaşayacaklardır. Gerçekte, öğretim materyallerinin zaman kaybına yol açmasından değil, tam aksine, zamanı daha etkili ve verimli kullanmaya katkı sağlayabileceğinden bahsedilebilir. Ancak materyaller doğru seçilmez, hazırlanmaz ve kullanılmazsa, ders saatleri az da olsa bir şey değişmez. Dersler yine boşa geçmiş ve zaman kaybı yaşanmış olur. Diğer taraftan bu tablodaki öğretmen görüşlerinin bir önceki tablonun verileri ile çelişen bir boyutunun olduğu da söylenebilir. Bir taraftan ders yüklerini fazla gören öğretmenlerin diğer taraftan ders saatlerini yetersiz olduğunu düşünmeleri, onların eğitim anlayışlarını yansıtması bakımından tartışılması gereken bir konudur.

“Okulumuzun imkanları sınırlı olduğu için materyal hazırlayamıyorum.” şeklindeki gerekçeye öğretmenlerin yaklaşık %15’i “evet”, derken, %28’i ise “kısmen” cevabını vermiştir. Buna göre, söz konusu öğretmenlerin çalıştıkları okulların imkanları yeterlidir. Öğretmenlerin yaklaşık %43’ü bunu sorun olarak görse de yarısından fazlası (%54) bu

Tablo 24: “Okulumuzun imkanları sınırlı olduğu için materyal hazırlayamıyorum.”

	S	%
Evet	12	14,6
Kısmen	23	28,0
Hayır	44	53,7
Toplam	79	96,3
Cevapsız	3	3,7
Toplam	82	100,0

görüşte değildir. Bu araştırma Kayseri şehir merkezinde yapılmıştır. Dolayısıyla okulların imkanları birbirine yakındır. Her ne kadar öğretmenlerin bir kısmı böyle bir sorundan bahsetse de bu sorunun aslında onların materyal hazırlama algılarından kaynaklandığı söylenebilir. Yine de bazı öğretmenlerin “*Ders kitapları zamanında gelmediğinden fotokopi ile uğraşmak zoruna kalıyoruz, bence en büyük sorun bu*”. (Byn, İlhan, yeni, 1-5 yıl), şeklindeki görüşleri bu konuda bazı okullarda sorunlar yaşandığını ortaya koymaktadır.

Tablo 25: “İdarenin ve diğer öğretmenlerin tepkileri yüzünden materyal hazırlama hevesim kalmıyor”

	S	%
Evet	2	2,4
Kısmen	11	13,4
Hayır	67	81,7
Toplam	80	97,6
Cevapsız	2	2,4
Toplam	82	100,0

Araştırmada, “İdarenin ve diğer öğretmenlerin tepkileri yüzünden materyal hazırlama hevesim kalmıyor” şeklindeki gerekçeye katılanların oranı düşük çıkmıştır. Nitekim buna katılmayanların oranı %82’dir. Bu durum sevindiricidir. Normalde materyal hazırlama ile idare ve öğretmenlerin tepkileri arasında doğrudan bir ilişki yoktur. Yine de az da olsa (%16) bu gerekçeye katılan öğretmenlerin olması düşündürücüdür. Bu durum söz konusu öğretmenlerin idare ve diğer öğretmenlerle iletişim sorunlarının olduğunu da akla getirmektedir.

Öğretmenlerin materyal hazırlama ve kullanma algılarını yoklamak amacıyla sorulan sorulardan birisi olan “Meslek dersleri araç-materyal

Tablo 26: “Meslek dersleri araç ve materyal kullanmaya uygun değil.”

	S	%
Evet	5	6,1
Kısmen	18	22,0
Hayır	56	68,3
Toplam	79	96,3
Cevapsız	3	3,7
Toplam	82	100,0

kullanmaya uygun değil” şeklindeki gerekçeye “evet” ve “kısmen” diyerek katılanların toplam oranı %28 civarındadır. Bu bulgu üzerinde tartışılmaya değerdir. Bir dersin materyal kullanmaya uygun olmaması diye bir şey söz konusu olamaz. Hangi ders olursa olsun, bilimsel program geliştirme ilkelerine göre hazırlanmışsa ki durum böyledir. Burada, çok çeşitli öğretim araç ve materyalleri kullanılabilir. Buradan anlaşıldığına göre, söz konusu öğretmenler ya araç ve materyal kavramını farklı algılamakta, ya da derslerin sadece öğretmen/ders kitabı ile işlenebileceğini düşünmektedirler. Bu bulgu da yukarıda dile getirilen imam hatip meslek dersi öğretmenlerinin önemli bir kısmının konu/kitap merkezli bir eğitim anlayışına sahip oldukları şeklindeki değerlendirmeyi desteklemektedir. Ayrıca, aşağıdaki bulgu da bunu desteklemektedir.

Tablo 27: “Meslek derslerinde ayrıca materyal kullanmaya ihtiyaç kalmıyor.”

	S	%
Evet	4	4,9
Kısmen	21	25,6
Hayır	53	64,6
Toplam	78	95,1
Cevapsız	4	4,9
Toplam	82	100,0

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere, “Meslek derslerinde ayrıca materyal kullanmaya ihtiyaç kalmıyor.” şeklindeki gerekçeye katılan öğretmenlerin oranı %30 civarındadır. Öğretim materyalleri öğretme-öğrenme yardımcılardır. Buna göre, söz konusu öğretmenler etkili bir din öğretimi/öğrenme için kendilerini yeterli görmekte ve eğitimde araç-materyal kullanımının önemi ortaya koyan eğitim bilimlerinin verilerini önemsemiyor gözükmektedirler. Neyse ki, bu gerekçeye katılmayanlar hala

çoğunluktadır (yaklaşık %65).

Tablo 28: “Materyal geliştirme ilke ve süreçleri hakkında yeterli bilgimin olduğunu düşünmüyorum”

	S	%
Evet	6	7,3
Kısmen	39	47,6
Hayır	34	41,5
Toplam	79	96,3
Cevapsız	3	3,7
Toplam	82	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin materyal geliştirme durumlarını etkileyebileceği düşünülen bir başka soruda onların öz değerlendirme yapmaları istemiş ve “Materyal geliştirme ilke ve süreçleri hakkında yeterli bilgimin olduğunu düşünmüyorum”. Şeklinde bir gerekçeye katılıp katılmadıkları öğrenilmek istenmiştir. Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere, bu gerekçeye onların %7’si “evet” cevabı verirken, yaklaşık %48’i de “kısmen” cevabı vermiştir. Buradan anlaşıldığına göre, araştırmaya katılan imam hatip meslek dersleri öğretmenlerinin yarısından çoğu kendilerinde materyal geliştirme konusunda bilgi eksikliği olduğu düşünmektedir. Diğer taraftan, yaklaşık %42 oranındaki öğretmen grubu ise bu görüşte değildir ve kendilerinin bu konuda bilgili olduğunu düşünmektedir. Onların böyle düşünmesi bir özgüvenin işareti olarak değerlendirilebilir. Ancak daha önce geçen sorulardan hareketle, onların büyük çoğunluğunun ya materyal kullanmadığı ya da hazır materyalleri tercih ettiği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, hemen yukarıda ortaya çıkan bu algının da sorgulanmaya muhtaç olduğu söylenebilir. Benzer bir soruda ise onların beceri durumları yoklanmıştır.

Tablo 29: Materyal hazırlama konusunda becerim/yeteneğim yok.”

	S	%
Evet	4	4,9
Kısmen	23	28,0
Hayır	51	62,2
Toplam	78	95,1
Cevapsız	4	4,9
Toplam	82	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, “Materyal hazırlama konusunda becerim/yeteneğim yok.” şeklindeki soruya öğretmenlerin yaklaşık %5’i “evet, %28’i ise “kısmen” cevabı vermiştir. Buradan anlaşıldığına göre, öğretmenler kendileriyle ilgili olan ancak değiştirilmesi zor olan bir gerekçeyi kabul ederek, bu konuda fazla bir şey yapamayacaklarını düşünmektedirler. Psikolojide geçen “neden bulma kuramı” (Erden & Yasemin, 2017, s. 227) dikkate alındığında bu öğretmenlerin gelecekte de materyal geliştirme konusunda kendilerini değiştirmek için gayretli olmayacakları düşünülebilir. Diğer taraftan öğretmenlerin %62’sinin bu gerekçeye katılmaması olumdur. Zira aslında öğretimde materyal geliştirmenin beceriyle ilişkisi bulunmakla birlikte, bu ilişki materyal hazırlama, kullanma durumunu tamamen etkileyecek ölçüde değildir. Zira, pek çok materyal (gerçek eşya, pano, bulmaca vb.) özel bir beceri/yetenek de gerektirmemektedir.

Tablo 30: “Bilgisayar-Akıllı tahta uygulamalarını yeterince tanımıyorum.”

	S	%
Evet	2	2,4
Kısmen	24	29,3
Hayır	52	63,4
Toplam	78	95,1
Cevapsız	4	4,9
Toplam	82	100,0

Öğretmenlerin bilgisayar kaynaklı materyalleri hazırlama durumlarını etkileyebileceği düşünülen bir başka soruda “Bilgisayar-Akıllı tahta uygulamalarını yeterince tanımıyorum.” şeklindeki görüşe katılıp katılmadıkları yoklanmıştır. Bu soruda “evet” diyenler %3, “kısmen” diyenler ise %29 çıkmıştır. Yaklaşık %63 oranında bir öğretmen grubu ise bu görüşe katılmamıştır. Bu bulgulardan anlaşıldığına göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu bilgisayar ve akıllı tahta uygulamalarından haberdardır. Nitekim onların yaklaşık %75’i sınıflarında akıllı tahta olduğunu belirtmişlerdir. Buradan anlaşıldığına göre, sorun bilgisayar bilmekle çok da ilgili değil, materyallerin eğitimdeki yerini ve önemini kavrama, bu konuda istekli ve gayretli olma ile ilgilidir. Buna ilişkin bir soruda elde edilen cevaplar ise aşağıda gösterilmiştir.

Öğretmenlere sunulan, “Şimdilik materyal hazırlamıyorum ama belki bir gün denemek isterim.” şeklindeki gerekçeye onların yaklaşık %20’si “evet”, %23’ü ise “kısmen” cevabını vermiştir. %48’i ise bu gerekçeye

Tablo 31: “Şimdilik materyal hazırlamıyorum ama belki bir gün denemek isterim.”

	S	%
Evet	16	19,5
Kısmen	19	23,2
Hayır	39	47,6
Toplam	74	90,2
Cevapsız	8	9,8
Toplam	82	100,0

katılmamıştır. Buradan anlaşıldığına göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin yaklaşık, 43’ü materyal hazırlamamakta ve bir gün deneyebileceğini düşünmektedir. Öğretim materyalleri öğretimin temel değişkenlerinden biridir ve öğretmenin temel görevlerinden birisi de bu materyalleri hazırlamaktır. Dolayısıyla, öğretimin olduğu her zaman ve durumda öğretmen ve öğrenciye yardımcı olarak kullanılmalı, öğretmenler de bunları hazırlamalıdır. Öğretmenlerin “belki bir gün hazırlamayı denerim” demeleri onların bunu çok önemsemediklerini ve gerekli görmediklerini göstermektedir. Nitekim daha önce onların %28’i “Meslek dersleri araç-materyal kullanmaya uygun değil” ve %30’da “Meslek derslerinde ayrıca materyal kullanmaya ihtiyaç kalmıyor” şeklindeki gerekçelere katıldıklarını söylemişlerdir.

Tablo 32: Materyalle İşlenen Derslerde Öğrenci Tepkileri

	S	%
Önce dikkatlerini çekiyor, sonra ilgi göstermiyorlar	8	9,8
İlgileri yüksek oluyor	17	21,0
Tüm öğrenciler aktif olarak katılıyorlar	29	35,0
Hafife alıyorlar, kaynatıyorlar	2	2,4
Önce dikkatlerini çekiyor, sonra ilgi göstermiyorlar, Tüm öğrenciler aktif olarak katılıyorlar.	4	4,9
Önce dikkatlerini çekiyor, sonra ilgi göstermiyorlar, Hafife alıyorlar, kaynatıyorlar.	10	12,2
Önce dikkatlerini çekiyor, sonra ilgi göstermiyorlar, İlgileri yüksek oluyor, Hafife alıyorlar, kaynatıyorlar.	7	8,5
İlgileri yüksek oluyor, Hafife alıyorlar, kaynatıyorlar, Hafife alıyorlar, kaynatıyorlar	2	2,4
Cevapsız	3	3,7
Toplam	82	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin öğretim materyallerini kullanarak işledikleri derslerin etkililiğini sorgulamak, böylece onların materyal seçimi, materyal hazırlama ve bunları kullanma süreçlerinin niteliği konusunda dolaylı da olsa bilgi edinmek amacıyla onlara” **Öğretim materyalleri ile işlediğiniz derslere karşı öğrencilerinizin tepkileri nasıl oluyor?** şeklinde bir soru sorularak, çeşitli ifadeler verilmiştir. Bu soruda onlar birden fazla şıkkı işaretleyebilmişlerdir. Buna göre, öğretmenlerin yaklaşık %10’u “Önce dikkatlerini çekiyor, sonra pek ilgi göstermiyorlar.”, %21’i “Derslere ilgileri daha yüksek oluyor.” %35’i “Derslere tüm öğrenciler daha aktif katılıyor”, yaklaşık %3’ü ise, “Dersi hafife alıp, kaynatmaya çalışıyorlar.” şeklindeki seçenekleri işaretlemişlerdir.

Buna göre, öğretmenlerin %56’sı materyal kullanarak işledikleri derslerin öğrencilerin aktif katılımına katkı sağladığını ve onların yüksek bir ilgi gösterdiklerini düşünmektedir. Dolayısıyla söz konusu öğretmenlerin öğretimde materyal kullanımının işlevlerinin ve olumlu sonuçlarının farkında oldukları söylenebilir. Öğretmenlerin derslerinde çeşitli araç ve materyalleri kullanmaları öğrencilerin derslere ve öğretmenlere ilgisini artıracaktır (Aşlamacı, 2017, s. 227). Ayrıca bu okulları bilinçli seçen öğrenciler öğretim materyallerinin kullanıldığı derslere daha aktif katılacaklardır. Ancak buraya gönülsüz gelen ya da gönüllü gelse de aradığını bulamayan öğrenciler derslerde sınıf yönetimi sorunlarına da yol açabileceklerdir. Bunun için söz konusu öğretmenlerin derslerinde öğrencileri daha çok motive edecek, onları öğrenme süreçlerine dahil edecek çeşitli materyaller kullanmaları daha etkili olacak bu sorunları azaltacaktır. Diğer taraftan, özellikle, “Önce dikkatlerini çekiyor, sonra pek ilgi göstermiyorlar.” şeklindeki seçeneği işaretleyenlerin yaklaşık %10’u bulması ve birden fazla gerekçeyi işaretleyen öğretmenlerin bu gerekçeyle birlikte, “Dersi hafife alıp, kaynatmaya çalışıyorlar.” şeklindeki gerekçeyi de işaretlemeleri bunların hepsinin yer aldığı seçeneklerin toplamda %, 46’ları bulması, söz konusu öğretmenlerin öğretim materyallerini yanlış seçme, eksik ya da yetersiz hazırlama ve bunları kullanma konusunda yeterlik sorunlarının olduğunu akla getirmektedir. Bununla ilgili olabilecek bir soruda da benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Çeşitli araç-materyal kullanılan dersleri öğrenciler sabote ediyor.” şeklindeki gerekçeye “evet ve “kısmen” seçeneğini işaretleyenlerin oranı toplamda yaklaşık %43’tür. Buradan da anlaşılacağı üzere, söz konusu öğretmenler ya doğru materyalleri seçip, hazırlayamamakta ya da bunları sınıfta doğru kullanamayıp sınıf yönetimi sorunlarına yol açmaktadırlar. Bir sonraki tabloda buna ilişkin bazı bulgular ve yorumlar ortaya konmuştur.

Tablo 33: “Çeşitli araç-materyal kullanılan dersleri öğrenciler sabote ediyor.”

	S	%
Evet	1	1,2
Kısmen	34	41,5
Hayır	42	51,2
Toplam	77	93,9
Cevapsız	5	6,1
Toplam	82	100,0

E. Öğretmenlerin Materyal Geliştirirken Dikkate Aldıkları Hususlara İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan İmam Hatip meslek dersi öğretmenlerinin materyal geliştirme ilkelerine dair bilgi durumlarını dolaylı da olsa yoklamak ve bir durum tespiti yapabilmek için onlara “*Materyal seçerken ve hazırlarken öncelikle dikkat ettiğiniz hususlardan birkaç tanesini, sırayla yazar mısınız?*” şeklinde bir soru sorulmuş ve 5 tane kutucuğu sırasıyla doldurmaları istenmiştir. Açık uçlu soruların yer aldığı anketlerde sıkça rastlanıldığı üzere, pek çok katılımcı buraya not yazmamış, bununla birlikte belli bir fotoğraf ortaya çıkacak kadar katılımcı da sözü edilen yerlere notlar yazmıştır. Bunlara ilişkin ifadeler onların yazdıkları sıraya göre düzenlenerek, ortaya konmuştur.

Tablo 34: Öğretmenlerin Dikkat Ettikleri Hususlar

		Sayı	
1. Sırada	Konuya uygunluk	13	“Dersin ve konunun uygunluğu”, B, L, İhl,İhl, form1, 21 ve üzeri, “Konuyla yakından alakalı olması”, Byn,İlh yeni,1-5 yıl, “Konu içeriğine uygun olması”, E,İlh eski ilh, “Konuya uygunluk” E,İlh yeni,11-15 yıl, “Konu ile uyumlu olmasına”, Byn,İlh eskii,11-15 yıl, “Dersin konusuna”, Byn,İlh yeni,1-5 yıl, “Konuyu etkili bir şekilde sunmama katkı sağlamasına”, E,İlh eski,11-15 yıl, “Konuya uygunluk”, E,İlh eski, iho-ihl,11-15 yıl, “Derse ve konuya uygun olması”, Byn, İlh yeni, ihl- iho 1-5 yıl, “Derse ve konuya uygunluk”, E,İlh eski, ihl,21 ve üzeri yıl, “İşlenen konu ile ilgili olması”, E,DKAB, ihl- iho 1-5 yıl, “Konuya uygunluk”, Byn, İlh yeni, ihl- iho 1-5 yıl,
	Öğrenci Özellikleri	8	“Öğrenci seviyesi”, E, İlh eski, iho,21 ve üzeri yıl, “Öğrenci hazırbuluşluğu”, Byn, iho,1-5 yıl, “Öğrenci ilgi ve dikkatini toplamasına”, E, İlh eski, ihl,1-5 yıl, “Öğrencilerin ilgisini çekecek”, Byn, L, İhl, form1,11-15yıl, “Öğrencilerin

			dikkatini çekmesi”, E, İlh eski,21 üzeri, “Öğrencilere uygun olması”, Byn, İlahiyat eski, 16-20 yıl, “Çocukların yaşına uygun olması”, Byn, DKABÖ ,6-10 yıl, “Sınıf seviyesine uygun olması”, Byn, DKABÖ, iho, 6-10 yıl
	Diğer	4	“Ana kaynağa (Kur’ana) uygun olması” E, İlh eski, ihl, 21 yıl, “Sağlam kaynaklardan olması”, E, İlh eski, iho,21 ve üzeri yıl, “Kısa olması”, E, İlh eski, 21 ve üzeri, “Güncel ve kullanışlı olması”, Byn, İlh yeni,1-5 yıl
2. Sırada	Öğrenci özellikleri	9	Öğrencilere uygunluk, E,İlh yeni,11-15 yıl, Öğrenci ilgisine uygunluk, E,İlh eski, iho-ihl,11-15 yıl, Öğrenciye uygun olması, Byn, İlh yeni, ihl- iho 1-5 yıl, Öğrencilerin seviyesine uygun Byn, L, İhl,forml,11-15yıl, Öğrenci seviyesine uygun olması, E,İlh eski ihl, Öğrencilerin hazırbulunmuşluğuna, Byn,İlh yeni,1-5 yıl, Sınıf seviyesine uygunluk, E,İlh eski, ihl,1-5 yıl, Öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, psikomotor özelliklerine uygun olması E,DKAB, ihl- iho 1-5 yıl, Sınıf seviyesine uygun olması, E,İlh eski, iho,21 ve üzeri yıl,
	İçerik özellikleri	6	“Dersin içeriği”, Byn, iho,1-5 yıl, “Anlaşılabilir olması”, E, İlh eski, ihl,21 ve üzeri yıl, “Kısa ve etkili olması”, “Anlaşılır, kolay olması”, “Önemli mesajlar vermesi”, E, İlh eski, 21 ve üzeri, “Çok uzun olmaması, sıkıcı olmaması”, Byn, DKABÖ, 6-10 yıl,
	Biçim ilkeleri	6	“Eğitim-öğretim ilkelerine uygun olmasına”, Byn, İlh yeni,1-5 yıl, “Hayata dair bir yönünün bulunması”, Byn, İlh yeni, ihl- iho 1-5 yıl, “Güncel olmasına”, E, İlh eski,11-15 yıl, “Sınıfta uygulanabilir olması”, Byn, DKABÖ, iho, 6-10 yıl, “Öğrenci üzerindeki etkisi,” B, L, İhl, forml, 21 ve üzeri,
3. Sırada	İlgi çekicilik	8	İlgi çekici olması, Byn, İlahiyat eski, 16-20yıl, Dikkat çekici olması, Byn, İlh yeni, ihl- iho 1-5 yıl, Öğrencilerin derse katılımını artırabilecek olması, Byn, DKABÖ, iho, 6-10 yıl, Öğrenciyi sıkıkmaması, Byn, İlh yeni, ihl- iho 1-5 yıl, Öğrencilerin dikkatini çekmesine, Byn, İlh yeni,1-5 yıl, Görsellerin dikkat çekici olması, E, İlh eski, Akılda kalıcılık, E, İlh eski, ihl,21 ve üzeri yıl “İlgi çekici olmasına” Byn, İlh eskii,11-15 yıl
	Kazanıma uygunluk	4	Amaca uygunluk, E, İlh yeni,11-15 yıl, kazanımlara uygunluk”, Byn, İlh yeni, ihl- iho 1-5 yıl, Kazanımlara katkısı, B, L, İhl, İhl, forml, 21 ve üzeri, Materyal sayesinde kazanımın hayata geçirilebilir bir bütünlük oluşturması, E, DKAB, ihl- iho 1-5 yıl,

	Güncellik	2	Hayatta bir karşılığının olması, E, İlh eski, iho-ihl,11-15 yıl Güncel olmasına, Byn, İlh eskii,11-15 yıl,
	Konuya uygunluk	2	Konuya uygun olması, Byn, DKABÖ,6-10 yıl Konuyla ilişiklik, E, İlh eski, ihl,1-5 yıl
4. Sırada	Diğer Genel özellikler	9	Zamanı etkili kullanmaya, Byn, L, İhl,forml,11-15yıl, Olumsuz etki oluşturabilecek bölümlerin olmaması Byn, İlahiyat eski, 16-20yıl, “Renklerine, büyük ölçüde yarar sağlamasına”, Byn,İlh yeni,1-5 yıl, “Dikkat çekici olması” E,İlh eski, ihl,21 ve üzeri yıl, “Konuyla ilgili farklı bakış açıları içeriyor olması”, Byn, DKABÖ, iho, 6-10 yıl, “Yeni bir bakış açısı kazandırmasına”, Byn,İlh eskii,11-15 yıl, Anlaşılabilirlik, E,İlh eski, ihl,1-5 yıl, “Basit ve uygulanabilir olması”, Byn, İlh yeni, ihl- iho 1-5 yıl, “Öğrencide kalıcı bir etki bırakmasına”, Byn,İlh eskii,11-15 yıl

Yukarıda yer alan tabloda görüleceği üzere, araştırmaya katılan ve kendilerine sorulan açık uçlu soruyu cevaplandıran öğretmenlerin materyal geliştirirken öncelikle dikkat ettikleri husus “konuya uygunluktur.” Gerek birinci sırada gerekse ikinci, üçüncü ve dördüncü sıralarda onlardan, şöyle ya da böyle “konuya uygunluk” cevabını verenlerin sayısı toplamda 22 civarındadır. Bu veri bize onların materyal geliştirirken öncelikle dersin konusuna ve içeriğine göre hareket ettiklerini göstermektedir. İçerik ya da konuya uygunluk materyal geliştirme kriterlerinden birisidir. Ancak bu kriter birinci kriter değildir (Korkmaz M. , 2017, s. 93; Yalın, 2000, s. 84). Gerek eğitim programlarının hazırlanmasında gerekse materyal geliştirmede ilk kriter her zaman “hedef ve kazanımlara uygunluk”tur. Dersler, konular bile buna göre seçilir. Yukarıdaki tabloya bakıldığında bu cevabı veren ancak 4 kişi olmuştur. Onlar da üçüncü sırada buna dikkat ettiklerini söylemişlerdir. Burada söz konusu öğretmenlerin materyal geliştirmedeki en önemli kriteri fark etmedikleri ve konu merkezli bir mantıkla materyal geliştirdikleri söylenebilir.

Yine, tabloya bakıldığında “konuya uygunluk”tan sonra onların en çok dikkat ettikleri husus “öğrenci özelliklerine uygunluk”tur. Bu cevabı doğrudan ya da dolaylı verenler ise toplamda ancak 20 kişi civarındadır. Materyal geliştirmede öğrenciye uygunluk son derece önemlidir. Öğrenci özellikleri tespit edilmeden materyal geliştirmek emek ve çabaların boşa gitmesi demektir. Biçim ve içerikle ilgili diğer materyal geliştirme ilkelerine dikkat ettiklerini söyleyenler yaklaşık 15 civarındadır. Bunları sırasıyla “ilgi çekicilik” (8 kişi), ve güncellik (4 kişi) izlemektedir. Diğer kriterleri

söyleyenler bir ya da birkaç kişi gözükmektedir. Ayrıca yukarıdaki tabloya bakıldığında “yönteme uygunluk”, “ortama uygunluk”, “ekonomiklik”, “aktiflik”, “öğretmenin bilgi-becerisine uygunluk” gibi kriterlerin neredeyse hiç yazılmadığı görülmektedir.

Bu sonuçlara göre, materyal geliştirdiğini söyleyen İmam Hatip meslek dersleri öğretmenleri bunları seçerken veya hazırlarken, derse/konuya uygunluğu ilk sıraya koymakta, ikinci olarak öğrencilere uygunluk kriterine dikkat etmektedirler. Diğer kriterleri gözettiğini söyleyenlerin sayısı ise yok denecek kadar azdır. Buradan onların materyal geliştirme ile ilgili bazı temel ilkelerden haberdar oldukları, bunları dikkate almaya çalıştıkları, bununla birlikte, “hedefe uygunluk” gibi en önemli kriterlerden bazılarını yeterince dikkate almadıkları söylenebilir. Dolayısıyla onların materyal geliştirme ilkeleri konusunda birtakım eksiklikleri olduğu söylenebilir. Nitekim bu tür sorunlarının olduğunu onlar da ifade etmişlerdir. Aşağıda buna ilişkin bulgular mevcuttur.

Tablo 35: Öğretmenlerin ÖTMG Konusundaki Yeterlik Algısı

	F	%
Evet	20	22,5
Kısmen	45	59,2
Hayır	13	12,7
Cevapsız	4	4,9
Toplam	82	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin “Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme” konusunda kendilerini ne ölçüde yeterli gördüklerini tespit etmek ve mevcut durumun genel bir fotoğrafını çekmek amacıyla, “Araç-gereç kullanma ve materyal geliştirme konusunda eksikliğiniz olduğunu düşünüyor musunuz sorusu sorulmuştur? şeklinde oldukça genel bir soru sorulmuştur. Buna ilişkin bulgulara göre, öğretmenlerin %22,5’i oldukça kesin bir ifade ile bu soruya “evet” cevabı verirken, %59’luk bir öğretmen grubu ise “kısmen” cevabı vermişlerdir. Ancak yaklaşık %13 oranında bir öğretmen “hayır”, yani kendimde böyle bir eksiklik görmüyorum derken, yaklaşık %6 oranındaki öğretmenler ise bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Buna göre, soruya “kısmen” ve “evet” cevabını veren öğretmenler birlikte düşünüldüğünde yaklaşık %82,5 oranındaki büyük bir öğretmen grubunun öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme konusunda kendilerinde eksiklik gördükleri anlaşılmaktadır. Bu durum bu alandaki eksikliklerinin farkında oldukları ve eğitim ihtiyacı duydukları şeklinde değerlendirilebilir.

Diğer taraftan bu durum onların sözü edilen konuda istenilen yeterlikte olmadıkları şeklinde de yorumlanabilir. Nitekim bazı öğretmenler kendilerine sorulan açık uçlu soruda bu konuda yaşadıkları eksiklikleri dile getirmişlerdir.

“Dikkat toplamada zorlanıyoruz”. E, İlh eski, İhl, 21 yıl, “Yeterli eğitimi almadığım için” Byn, L, İhl, form1, 21 ve üzeri, “Programlı bir şekilde yapamıyorum. Kendim araştırarak geliştiriyorum”. Byn, İlahiyat eski, 16-20 yıl, “Teknolojik cihazları kullanma konusunda geri olduğumu düşünüyorum.” E, İlh eski, 11-15 yıl, “Materyal dersi bir dönem olduğundan dolayı şu anda yeterli çalışmalar yapabildiğimizi düşünmüyorum”, E, DKAB, ihl- iho 1-5 yıl, “Çalışmaya yeni başladım, müfredat hakkında tam bilgi sahibi değilim”, Byn, iho, 1-5 yıl.

“Eğitim-öğretim dönemi başında ve sonunda seminer dönemlerinde uzman kişiler nezaretinde okullarımızda materyal hazırlama sunumları olsa ilgi çekeceğine inanıyorum.” (B, ilahiyat eski, 21 ve üzeri), “Seminer dönemlerinde materyal hazırlama ve geliştirmeye yönelik kurslar düzenlenirse faydalanacağımıza inanıyorum”. Byn, İlahiyat eski, 16-20 yıl.

Burada da görüleceği üzere, kimi öğretmenler eğitim teknolojileriyle ilgili araçları kullanma, materyal geliştirme gibi konularda eksiklerinin olduğunu, bunların giderilmesi için kendilerine materyal geliştirme seminerlerinin düzenlenmesini talep etmektedirler.

Yapılan çapraz tablo analizlerinde, erkek öğretmenlerin bayanlara göre kendilerini daha yeterli gördükleri, dolayısıyla bayanların kendilerinde daha fazla eksiklik gördükleri, İmam Hatip ortaokullarında görev yapanların, İHL’de görev yapanlara göre kendilerini daha az yeterli gördükleri, 16-25 yıl kıdeme sahip olanların diğer gruplara göre, kendilerini daha yeterli gördükleri anlaşılmıştır. Diğer taraftan lisans eğitimleri esnasında materyal geliştirme dersi almadığı halde, kendinde eksiklik olmadığını düşünenler %60 iken, bu dersi alanlar da kendinde eksiklik bulanlar %30’dur. Bu bulgu ayrıca araştırılabilir. Ancak yine de materyal dersi alanların söz konusu kriterleri bildikleri için kendilerini daha objektif değerlendirdikleri savunulabilir.

Sonuç ve Öneriler

Kayseri il merkezinde yapılan bu araştırmadan elde edilen bazı sonuçlar ve bu çerçevede geliştirilen bazı öneriler şunlardır:

a. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu İlahiyat Fakültesi eski

lisans programı mezunudur. Ayrıca araştırmaya katılan İmam Hatip meslek dersleri öğretmenlerinin dörtte biri lisansüstü eğitimlerine devam etmiş ve yüksek lisans bitirmiştir. Bu durum dikkate değerdir. Bu bağlamda söz konusu öğretmenlerin mesleki gelişimlerini önemsedikleri söylenebilir. Diğer taraftan katılımcıların yarıya yakınının kıdemi 21 yıl ve üzeridir ve söz konusu öğretmenlerin çoğunluğu İmam Hatip liselerinde görev yapmaktadır. Bu durumda İmam Hatiplerde görev yapan öğretmenlerin tecrübe bakımından önemli bir noktaya geldikleri savunulabilir. Ancak araştırmanın diğer verilerine bakıldığında, kıdemi yüksek olan kimi öğretmenlerin materyal hazırlama konusunda daha olumsuz bir kanaate sahip oldukları anlaşılmıştır.

b. Öğretmenlerden yaklaşık yarısı “öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme” dersi aldığını söylemiştir. Yaklaşık %60’ı ise meslek içinde bile, bu konuda herhangi bir seminer almadığını söylemiştir. Bu anlamda imam hatip öğretmenlerinin sözü edilen konuda önemli bir alt yapı eksiklerinin olduğu söylenebilir.

c. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun haftalık ders yükleri 24 saat ve üzeridir. Dolayısıyla onlar haftada beş gün derse girmektedirler. Ayrıca onların girdikleri sınıfların çoğundaki ortalama öğrenci sayısı da 21-30 arasındadır. Bu anlamda ders yükleri belli bir yoğunluk taşısa da sınıflarının çok da kalabalık olmadığı, dolayısıyla ders yükü ve öğrenci fazlalığı gibi gerekçelerin öğretim araç ve materyallerini bulma, hazırlama ve kullanma konusunda önemli bir mazeret oluşturmayacağı savunulabilir.

d. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu dersleri için materyal bulma konusunda sıkıntı yaşadığını söylemiştir. Onlar, kendilerine verilen seçeneklerin içerisinde en çok konunun ve öğrencilerin özelliklerine uygun materyal bulamamaktan ve yeterli kaynağa sahip olamamaktan şikayet etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %73’ü okullarında her sınıfta, %32’ü bazı sınıflarda akıllı tahta olduğunu söylemiştir. Bu araştırma şehir merkezinde yapılmıştır. Dolayısıyla, aslında öğretmenlerin diğer araç ve materyallerin yanı sıra, akıllı tahta gibi son teknoloji imkanları da bulunmaktadır. Dolayısıyla söz konusu öğretmenlerin bu tür sorunlar yaşadıklarını söylemelerinin, imkanlardan daha çok bu konudaki yeterlikleri ve bakış açıları ile ilgili olduğu söylenebilir. Nitekim böyle bir sorun yaşamadığını söyleyen önemli bir öğretmen grubu da olmuştur. Ne var ki, materyal bulma sıkıntısını çok az yaşadığını veya yaşamadığını söyleyenlerin çoğunluğu İHL’de çalışmaktadır ve bunlar kıdemi 21 ve üzeri olan erkek öğretmenlerden oluşmaktadır. Söz konusu öğretmenlerin önemli bir kısmı

meslek dersleri için materyal kullanmayı bir ihtiyaç ve gereklilik olarak görmediğinden, böyle bir sorun da yaşamıyor gözükmektedir. Dolayısıyla burada asıl sorun öğretmenlerin eğitim anlayışları ile ilgilidir.

e. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, kendilerinin sıfırdan hazırladıklarını söyledikleri en yüksek orana sahip materyal türü kavram haritasıdır (%20). Bunu, %16 ile çalışma kağıdı, %16 ile slayt ve %13 ile maket/gerçek eşya izlemektedir. En az orana sahip olanlar ise sırasıyla; bulmaca %3, film/video %4, resim-karikatür %5, bilgi-oyun kartları %6'dır. Buradan anlaşıldığına göre, İmam Hatip meslek dersleri öğretmenleri, kavram haritası, çalışma kağıdı, slayt gibi materyalleri hazırlama konusunda daha ilgili iken, bulmaca, kısa film/video, resim/karikatür, bilgi/oyun kartları gibi materyalleri hazırlama konusunda daha az ilgili gözükmektedirler. Bu durum ayrıca araştırma konusu yapılabilir. Ancak araştırmanın geneline ve öğretmenlerin kendi ifadelerine bakıldığında sözü edilen konularda onların daha fazla eksikliklerinin olduğu da savunulabilir.

f. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, hazır olan materyallerden en fazla geliştirdiklerini söyledikleri ise %37 ile çalışma kağıdı, %23 ile kavram haritası, %20 ile slayttır. En az geliştirdiklerini söyledikleri ise, sırasıyla, maket-gerçek eşya %7, poster-afiş-pano %10, kısa film-video %10'dur. Bulmaca, resim-karikatür ve bilgi oyun kartlarının oranları bir birine yakındır (%12). Buradan anlaşıldığına göre, İmam Hatip meslek dersleri öğretmenleri, bilgisayar ve internetten daha fazla bulma imkanına sahip oldukları materyallerden yararlanmayı tercih etmekte, başka bir ifade ile bunları sıfırdan hazırlamak yerine, hazır olanları geliştirmeyi yeğlemektedirler.

g. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, öğrencilerine hazırlattıklarını söyledikleri materyallerin içinde en fazla oranı %13 ile maket-gerçek eşya, %11 ile çalışma kağıdı oluşturmaktadır. Öğrencilerine en az hazırlattıklarını söyledikleri ise, poster-afiş-pano %2, kavram haritası %4, bulmaca, %4'dür. Resim-karikatür, bilgi oyun kartı se slayt materyallerinin oranları ise %5-7 arasındadır. Buna göre, İmam Hatip meslek dersi öğretmenlerinin içinde öğrencilerine materyal hazırlama görevi verenlerin oranı oldukça düşüktür. Öğretmenlerin görevlerinden birisi de öğrencilerini öğrenme süreçlerine aktif olarak katmaktır. Buradan anlaşıldığına göre, öğrenciler bu süreçte yeterince yer almamaktadırlar.

h. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, kendilerinin hazırlamadığını ve hazır varsa aynen kullandıklarını söyledikleri materyallerin içinde en yüksek orana sahip olanı %69 ile kısa film-video'dur. Bunu sırası ile bulmaca (%56),

slayt (%47), resim-karikatür (%44), kavram haritası (%42), bilgi oyun kartı (%40) ve maket-gerçek eşya (%40) izlemektedir. Kendilerinin hazırlamadığını söyledikleri materyallerin içinde en düşük orana sahip olanlar ise, çalışma kağıdı (%28) ve poster-afiş-pano (%32)'dir. Bu sonuçlar bize İmam Hatip meslek dersleri öğretmenlerinin sözü edilen materyalleri hazırlama konusunda yeterince ilgili olmadıklarını göstermektedir. Araştırmanın genelini verilerine ve öğretmenlerin materyal yeterlikleri ile ilgili görüşlerine bakıldığında ise, sözü edilen konularda bir takım bilgi ve beceri eksikliklerinin olduğunu düşündürmektedir.

i. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %22'si kendisinin materyal geliştirme konusunda eksikliğini "evet" gibi kesin bir kanaatle belirtirken, %60'sı kendinde kısmen bir eksiklik olduğunu düşünmektedir. İşin ilginç kısmı cevapsızlar da birlikte düşünüldüğünde yaklaşık 18'lik bir öğretmen grubunun kendinde herhangi bir eksiklik görmediği anlaşılmıştır. Yapılan çapraz tablo analizlerinde araştırmaya katılan öğretmenlerden kendilerini yeterli gören, ancak araç ve materyal kullanma konusunda çok da olumlu bir tablo sergilemeyen öğretmenlerin ağırlıklı olarak İmam Hatip Liselerinde çalışan, kıdemi 20 yıl ve üzeri gibi yüksek olan erkek öğretmenler olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla özellikle İmam Hatip orta okullarında görev yapan ve mesleğinin ilk 5-10 yılında olan bayan öğretmenlerin kendilerini erkeklere göre daha az yeterli görmekle birlikte, araç gereç kullanma ve materyal hazırlama konusunda daha olumlu bir tablo ortaya koydukları sonucuna varılmıştır. Nitekim, araştırmanın geneline bakıldığında bayan öğretmenler erkeklere göre bu konuda daha bir iyi durumdadır ve yeniliğe açık gözükmektedirler. Ayrıca genç/kıdemi daha az olan öğretmenler kıdemi yüksek (20 ve üzeri) olanlara göre araç-gereç ve materyal kullanma konusunda daha yenilikçi, daha çeşitli araçlar kullanma eğilimindedir.

j. İmam hatip meslek dersleri öğretmenleri geçmiş yıllara nazaran, öğretim araç-gereçlerinden faydalanma ve materyal hazırlama bakımından daha iyi bir duruma gelmişlerse de onlardan bir kısmının (özellikle imam hatip liselerinde görev yapan yüksek kıdeme sahip olanların) derslerini çeşitli araç-gereçlerle zenginleştirmedikleri ve öğrenen merkezli, yeni araç-gereç, materyaller hazırlamadıkları anlaşılmaktadır.

k. Bu sonuçlar bağlamında, MEB'in İmam Hatip öğretmenlerine din öğretimi sürecinde yararlanabilecekleri araç-gereç ve materyaller konusunda hizmet içi eğitim imkanı sağlamasının önemli olduğu söylenebilir. Buna ilave olarak, öğretmenlere araç-gereç seçme, hazırlama konusunda rehberlik edecek kılavuzlar hazırlanabilir. Din öğretimi genel

müdürlüğü tarafından böyle bir kılavuz hazırlanmışa da söz konusu kılavuzun materyal geliştirme ilkeleri bakımından sorunlu, eksik yönlerinin olduğu, ayrıca bu kılavuzun öğretmenlere tanıtım ve dağıtımının yeterince yapılmadığından pek bilinmediği söylenebilir (Din Öğretiminde Materyal Geliştirme Kılavuzu, 2018).

Diğer taraftan İmam Hatip ortaokulları ve liseleri daha nitelikli hale kavuşturulmak isteniyorsa, burada görev yapan öğretmenlerin öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme konusundaki eğitimleri daha bir önemsenmeli, yeni teknolojiler onlara tanıtılarak, tutum, bilgi, beceri konusundaki eksikleri, küçük gruplarla yapılacak uygulamalı seminerlerle telafi edilmeye çalışılmalıdır.

Yine göreve başlamadan önce İlahiyat Fakültesi programlarında yer alan pedagojik formasyon dersleri özellikle de materyal geliştirme dersleri uygulamalı yapılmalıdır. Nitekim meslek öncesinde Materyal Geliştirme dersi alanların daha fazla araç-gereç kullanma eğiliminde olduğu anlaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- AKYÜREK, S. (2003). Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Derslerinde Kavram Haritalarının Kullanımı. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 65-85.
- AKYÜREK, S. (2012). İmam Hatip Lisesi Meslek Dersi İle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine İlişkin Algıları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(23), 7-47.
- ALTINTAŞ, M. E. (2016). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Değer Öğretiminde Kullandıkları Araç ve Gereçler-Nitel Bir Araştırma. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*(1), 77-106.
- AŞLAMACI, İ. (2017). İHL Meslek Dersleri ve Meslek Dersi Öğretmenlerine Yönelik Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 17(1), 77-106.
- AYDIN, M. Ş. (1996). *Din Dersi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonları*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- BİLEN, M. (1999). *Plandan Uygulamaya Öğretim*. Ankara: Anı yayıncılık.
- BİLGİN, B., & Selçuk, M. (1991). *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Akid Yayıncılık.
- ÇINAR, F. (2015). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve İmam Hatip Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Tükenmişlik ve İş Doyum Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(22), 235-282.

- DEMİREL, Ö. (2005). *Plandan Uygulamaya Öğretme Sanatı*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Din Öğretiminde Materyal Geliştirme Kılavuzu*. (2018, 01 19). <http://dogm.meb.gov.tr/images/materyal-gelistirme-klavuzu.pdf> adresinden alındı
- DOĞAN, R., & TOSUN, C. (2002). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar İçin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayınları.
- ERDEN, M., & YASEMİN, A. (2017). *Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayıncılık.
- FİDAN, N., & ERDEN, M. (1994). *Eğitime Giriş*. Ankara: Meteksan Anonim Şirketi.
- Hizmet İçi Eğitim Kursları*. (2018, 01 20). <http://dinogretimi.meb.gov.tr/HizmeticiEgitim.aspx> adresinden alındı
- KARASAR, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Yayını.
- KOÇ, A. (2009). İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(2), 131-174.
- KORKMAZ, G. (2007). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Çalışma Yapraklarını Kullanma Durumları*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- KORKMAZ, G. (2012). İlköğretim DKAB Dersi Öğretmenlerinin Öğretim Araç ve Materyallerini Kullanma Durumu (Kayseri Örneği). *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(15), 79-110.
- KORKMAZ, M. (2013). İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Bu Okulu Tercih Süreçleri. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(16), 7-40.
- KORKMAZ, M. (2016). İmam Hatip Lisesi Meslek Dersi Öğretmenlerinin Öğretim Araç ve Materyallerinden Yararlanma Durmu. İ. Erdem, İ. Aşlamacı, & R. Uçar içinde, *Geleceğin İnşasında İmam Hatip Okulları* (s. 517-536). Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.
- KORKMAZ, M. (2017). Din Dersi Öğretmenlerinin Bir Öğretim Materyali Olarak Filmleri Kullanma Durumları. *bilimname*(33), 35-66.
- KORKMAZ, M. (2017). *Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme*. Kayseri: Kimlik Yayınları.
- KOŞAR, E., YÜKSEL, S., ÖZKILIÇ, R., AVCI, U., ALYAZ, Y., & ÇİĞDEM, H. (2003). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- KÜÇÜKAHMET, L. (2001). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- ÖZDEMİR, Ş. (2004). Malatya Özel İlköğretim Okulları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Yardımcı Araç Gereç Kullanım Düzeyi. Z. Ş. Arslan (Dü.) içinde, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Çalışma Toplantısı-I* (s. 52-73). İstanbul: Dem Yayınları.
- ŞİMŞEK, N. (2007). *Öğretim Teknolojileri Kullanımı ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Asil Yayıncılık.
- TAŞCI, C. (2006). *İmam-Hatip Liselerinde Meslek Dersi Öğretiminin Yeterlik Durumu ve Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Temel Yeterliklere Sahip Olma Düzeyleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- TİMAV. (2018, 01 20). *Türkiye’de İmam Hatip Liseleri ve İmam Hatip Algısı*. <http://timav.org.tr/wp-content/uploads/2016/03/Türkiyede-İmam-Hatip-Liseleri-ve-İmam-Hatipliler-Algısı-Kamuoyu-Araştırması.pdf> adresinden alındı
- YALIN, H. İ. (2000). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yüksek Öğretim Bilgi Sistemi Sayısal Veriler*. (2018, 01 19). <https://istatistik.yok.gov.tr> adresinden alındı.

bilimname XXXV, 2018/1, 212-214

*Arrival Date: 18.01.2018, Accepting Date: 23.03.2018, Publishing Date: 30.04.2018
doi: <http://dx.doi.org/10.28949/bilimname.380607>*

THE SITUATIONS OF INSTRUCTIONAL MATERIALS DEVELOPMENT OF IMAM HATIP SCHOOLS VOCATIONAL TEACHERS

© Mehmet KORKMAZ^a

Extended Abstract

This study was aimed at determining the situation of material development of Imam Hatip School vocational courses teachers. The research is a survey model. According to this research results was made in Kayseri sample, Majority of the participant teachers suffer from inappropriate materials to the students and topics at their lessons. Most of teachers come to schools with making preparation. Participant teachers continue using current teaching materials and also try to prepare their own materials.

Introduction and Purpose of the Study

The Religious educational process has four basic variables. These are students, teachers, programs and the environment. The most important of these variables are the teachers. The teachers must/should plan, apply and evaluate the educational process. They should use teaching methods and tools in this process. With the development of technological possibilities, the number of teaching materials that can be used in religious education has increased. Educational materials can make lessons more fun and educational, and it can offer to students a rich learning experience. For this reason, effective use of materials by the religious teachers can contribute to the reduction of problems such as indifference, reluctance and boredom in religious education.

The main purpose of this research was to determine the situation of material development by the Imam Hatip School vocational courses teachers. In this context, some questions asked are;

1. Are they having trouble finding instructional materials? What are

---

^a Assos. Prof., Erciyes University Theology Faculty, mkorkmaz@erciyes.edu.tr

these troubles?

2. How much did they develop educational materials in the process of Religious education?
3. How did they get them?
4. What kind of materials did they develop most?
5. What are they paying attention to when developing them?
6. What kind of problems they have experienced in this process? And similar questions are asked and answered

Method

The research is a survey model that describes the current situation. In the study datas were gathered by questionnaire on 82 Imam Hatip School vocational courses teachers in Kayseri province. 21 IBM SPSS (Statistical Package for Social Sciences) software program was used to test hypotheses generated for the purposes of research. Quantitative analyses methods (means, percentages), were used in analyzing the data. 56 % of the participants are men and 44 % are women. % 45 of them working at imam hatip high school, % 39 are imam hatip midle school, % 16 are both of them.

Results and Discussion

According to this research results, the participant teachers say they are having trouble finding instructional materials. Some of the teachers have said that they have not prepared their materials because of the inadequacy of the class hours. Nevertheless, they do not see themselves inadequate in material development, and the proportion of teachers who prepare their own materials has been expected to be low. They generally prefer to use ready-made materials. They provide materials from their colleagues and internet sites. The worksheet, the concept map, the slide are the materials that they get the most from the internet. The materials they do not prepare are short films, puzzles and slides. The proportion of teachers who prepare material for their students is also very low. Most of the materials that prepared by their students 13 % model-real goods and 11% worksheets).

When the teachers preparing materials for religious instruction, they were paying attention to the content compliance most. To be suitable for students' features and grade follow them. A little number of teachers say that they are developing materials according to the teaching aims and functions. It is concluded that imam hatip secondary school teachers are more sensitive about developing materials than İmam Hatip High School Teachers. Additionally, female teachers are developing these materials more often than

the male teachers.

At the end of this survey, it was discovered, despite the fact that the teachers were having trouble finding instructional materials they did not develop their Instructional materials. Because, a large group of teachers, 82.5%, saw themselves as lacking in teaching technology and material development. Also, according to this data and researches done in the past years. Religious Education Teachers are developing their materials have increased but some teachers (who are working at Imam hatip high schools) don't know functions of materials and they don't develop them in their lessons.

Suggestions

The issue can be focused especially on teachers Imam Hatip High School lessons. These suggestions can be expressed in the light of these results. The Ministry of National Education, The General Directorate of Religious Education can work on this subject. Information and materials banks can be created in virtual environment where the institutions for the imam hatip school's courses, also material samples. It is possible to increase the number of sharing sites where materials related to the field of Religious Education, especially Imam Hatip High School lessons are collected. And they can be give information about Instructional Technology and Material Development course for Imam Hatip Schools teachers. Further research can be done in this subject.

Keywords: Religious education, Imam Hatip Schools teachers, Instructional Technology and Material Development.

